

Tereziánská 113 iniciativa

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

leden 2023

Markéta Pekarová Adamová

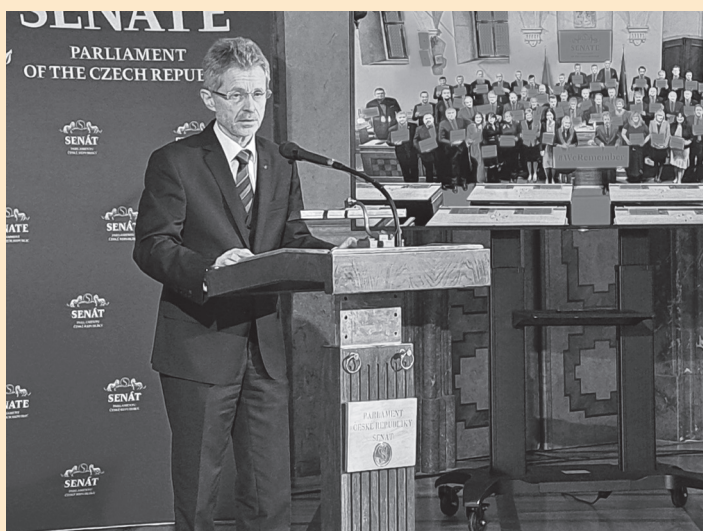

Dita Krausová

Alica Sigmund Heráková

V Senátu PČR se 27. ledna sešli členové Tereziánské iniciativy, senátoři a senátorky, velvyslanci a velvyslankyně, vrchní zemský rabín, kardinál a další významné osobnosti kulturního, politického a náboženského života.

Miloš Vystrčil

Petr Papoušek

FEDERACE
ŽIDOVSKÝCH OBCÍ
V ČESKÉ REPUBLICE

SENÁT
PARLAMENTU
ČESKÉ REPUBLIKY

NADAČNÍ FOND OBĚTEM
HOLOCAUSTU

Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti

Stalo se již tradicí, že Federace židovských obcí v České republice a Nadační fond obětem holocaustu pořádají ve spolupráci s Kanceláří Senátu Parlamentu ČR vzpomínkové setkání u příležitosti Dne památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti. Letošní – již 18. setkání – proběhlo v pátek 27. ledna pod záštitou předsedy Senátu Parlamentu ČR Miloše Vystrčila v Hlavním sále Senátu PČR.

Slavnostního vzpomínkového setkání se účastnili přeživší nacistických koncentračních táborů a jejich děti, velkou většinou členové Terezínské iniciativy, senátoři a senátorky, velvyslanci a velvyslankyně, vrchní zemský rabín, kardinál a další významné osobnosti kulturního, politického a náboženského života.

Setkání v Senátu obohatily skladby Ernsta Blocha a Karla Pexidra v podání Adély Kamínkové (viola), Václava Dlaska (zpěv) a Jana Máry (klavír) z NeoKlasik orchestru.

Součástí letošního setkání byla výstava „Neviditelné synagogy“, expozice fotografií Štěpána Bartoše, zobrazující místa v České republice, na kterých stávaly synagogy. Většina jich byla nenávratně zničena v letech 1938 až 1989 za nacistické a komunistické éry.

Uvítání Petra Papouška, předsedy Federace židovských obcí v ČR:

Vážený pane předsedo Senátu, vážená paní předsedkyně Poslanecké sněmovny, vážení ministři, senátorky a senátoři, Vaše excelence, členové diplomatického sboru, vážený pane vrchní rabíne, vážený pane kardinále, vážený pane předsedo správní rady Nadačního fondu obětem holocaustu, přeživší, milí hosté a televizní diváci.

Vítám vás na dnešním vzpomínkovém setkání, které Federace židovských obcí v České republice a Nadační fond obětem holocaustu již po osmnácté pořádají u příležitosti Dne památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti. Děkuji panu předsedovi Vystrčilovi za přijetí záštity a možnost se sejít zde v těchto reprezentativních prostorách Senátu Parlamentu České republiky, které ani náznakem nepřipomínají místa, o kterých dnes mluvíme nebo na ně vzpomínáme.

Rád bych osobně přivítal Vladimíra Dvorkina a Vitalije Talalajevského, přeživší z Ukrajiny, kteří byli nuceni

uprchnout před ruskou agresí a našli útočiště v České republice. Při dnešní příležitosti vzpomeňme na Čeňka

Růžičku, předsedu Výboru pro odškodnění romského holocaustu, který nás před nedávnem opustil. Děkujeme

za léta spolupráce a neúnavný boj za odstranění vepřina v Letech.

Před 78 lety byl osvobozen nacistický koncentrační a vyhlazovací

tábor Auschwitz-Birkenau. Jsme zde dnes proto, abychom vzpomínali a budovali paměť, která je důležitá pro naši budoucnost. Především

v dnešní době, kdy zkeslování a manipulace jsou na vzestupu.

Nyní prosím pana předsedu Vystrčila o úvodní projev.

Projev Miloše Vystrčila, předsedy Senátu Parlamentu ČR:

Vážení přeživší a Vaši blízcí, vážení zástupci židovských obcí a romské komunity, vážená paní předsedkyně Poslanecké sněmovny, vážený pane ministr, vážení zástupci diplomatických misí, vážení ústavní činitelé, vážený pane vrchní rabíne, vážený pane kardinále, vážení zástupci dokumentačních a paměťových institucí, vážení televizní diváci, vítějte v Hlavním sále českého Senátu.

Scházíme se zde 27. ledna již po osmnácté. Dnes si připomínáme Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinů proti lidskosti. Je to přesně 78 let, kdy byl Rudou armádou osvobozen koncentrační a vyhlazovací tábor Osvětim. V tom okamžiku došlo poprvé k tomu, že byla zcela obnažena brutalita, se kterou bylo se Židy a dalšími zacházeno ve vyhlazovacích táborech. My jsme tady dnes proto, abychom si to připomněli, a důvodů je hned několik.

Tím prvním je, že musíme pečovat o historickou paměť. Naše paměť totiž má dvě vlastnosti. Tou první je, že si dokážeme vybavit události, které se staly. A tou druhou

je, že zapomínáme. A většinou to bývá tak, že si v paměti uchováváme to, co bylo příjemné a zapomínáme to, co bylo nepříjemné. To je velmi nebezpečné, protože historie je nepostradatelná učitelka. Historie je to, co musíme dnes a denně znát a učit se. Není správné a není možné dělat tlusté čáry. Tlustá čára je totiž hrází, která by mohla zastavit řeku poznání a poučení. A to nesmíme připustit, neboť bychom na to mohli v současnosti, a zejména potom v budoucnosti, doplatit.

Tím druhým důvodem, proč si připomínáme Den památky obětí holocaustu je, že totalita, autoritářství a nenávisť nejsou minulostí. Kousek od nás, na Ukrajině, jsou dnes vraždění nevinní civilisté. Kousek od nás Putinův režim nadále šíří antisemitské výroky, i proti nejvyšším politickým představitelům, jako je například Volodymyr Zelenskyj. Kousek od nás Putinův režim brání ruským rodinám se židovským původem, aby odešli ze země, a to nejen do Izraele.

Co se týče nenávisť, není jen výsadou totalitních a autoritativních režimů. Nenávisť můžeme registrovat i u nás, v našich svobodných a demokratických zemích. Vzpomeňme například na projev nenávisť, který stál život dva mladé lidi na Slovensku v říjnu roku 2022. Proto nezapomínejme – totalita, autoritářství a nenávisť žije. A co může způsobit, všichni víme. Všichni víme, co jsme odhalili 27. ledna 1945 při osvobození Osvětimi.

Tím třetím důvodem, proč si dnes Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti připomínáme, je to, abychom si uvědomili, že osudy a slova jsou mocnou zbraní. A jsou tady mezi námi lidé, kteří mají velmi tragické osudy, kteří ale přesto jsou ochotni se o ně podělit a ostatní poučit. Jsou tady mezi námi lidé, jejichž slovo

má veliký význam. A je potřeba toho využívat i v případech, kdy si připomínáme tu část historie, na kterou pyšni být nemůžeme. Jsem velmi rád, že se český Senát připojil k akci „We Remember“ a společně jsme si před zasedáním schůze Senátu připomněli, že události, které se staly za druhé světové války, události, které jsou plné antisemitismu, které znamenaly vyhlazení a smrt spousty lidí, je třeba si připomínat a je třeba se z nich poučit.

Na závěr si dovoluji říci, že Izrael uděluje titul Spravedlivý mezi národy. Tento titul je udělován lidem nežidovského původu, kteří pomohli Židům překonávat utrpení nebo zachránili život za druhé světové války. My dneska žijeme v době, kdy většinou nejsme nuceni zachraňovat životy jiných. Ale přesto si myslím, že titul Spravedlivý mezi národy by pro nás měl být inspirací. Ti lidé, kteří zachraňovali Židy, riskovali své vlastní životy. Po sobě to dnes chtít nemusíme. Ale to, co bychom po sobě měli chtít, abychom byli spravedlivými, je to, abychom dokázali pomoci těm, jejichž životy jsou ohroženy, kteří dnes jsou v mnohem těžší situaci, než jsme my. A jsou to například Ukrajinci, na které bychom měli myslet. Jsou to například Židé v Rusku. A jsou to třeba i příslušníci sexuálních menšin. Pokud chceme být spravedliví, potom bychom na to měli myslet a měli bychom se nechat titulem Spravedlivý mezi národy v tomto smyslu inspirovat. Proto nám všem přeji, abychom to dokázali, abychom dokázali nemyslet jenom na sebe, ale myslet i naše okolí. Protože jediné pokud toto dokážeme, pokud se takto budeme chovat, potom skutečně budeme žít ve světě, který je spravedlivý ke všem a který všem umožní, aby se realizovali a žili svobodně a demokraticky.

Děkuji vám za pozornost.

Projev Markéty Pekarové Adamové, předsedkyně Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR:

Vážení pamětníci, vážený pane předsedo Senátu, vážený pane předsedo vlády, vzácní hosté, milé kolegyně a kolegové, dámy a pánové,

přesně po roce se v tento významný den opět setkáváme ve zdejších působivých prostorách u příležitosti pietního připomenutí památky obětí holocaustu. Velice si vážím Vašeho pozvání, jakož i toho, že k Vám mohu i letos krátce promluvit.

Nevýslovné hrůzy holocaustu skutečně nemají v našich dějinách obdoby. Nenávistné zárodky, které mu poskytly živnou půdu a ze kterých v celé své obludnosti ve 20. století vyklíčil, mají ovšem původ podstatně hlubší. Vycházejí z pocitu nadřazenosti snoubícího se s arogancí, závistí, krutostí a zlou vůlí. Jde v zásadě o starozákonní příběh

Kaina a Ábela, který v různých obměnách a proporcích provází lidstvo od nepaměti a vine se napříč staletími, světovými kulturami i náboženskými vyznáními. Zřetelnými projevy těchto krajně negativních tendencí jsme bohužel očitými svědky i v dnešní době.

Naštěstí ale známe i jiné příběhy. Příběhy lidí, kteří se dobrovolně a vědomě postavili zlu a bezpráví. Příběhy lidí, kteří učinili správnou věc v momentě, kdy je jejich základní instinkt nabádal udělat pravý opak. Setkáváme se tedy dnes také proto, abychom společně s úctou vzdali hold všem, kteří si i v nejtemnějších hodinách naší novodobé historie dokázali uchovat svou lidskost. Všem, kteří navzdory obtížně představitelným protivenstvím pomáhali druhým v nouzi a usilovali o jejich záchranu.

Projev Dity Krausové, bývalé vězeňkyně nacistického vyhlazovacího tábora Auschwitz-Birkenau:

Vážení pánové, vážené dámy!

Jsem velice poctěna pozváním do Senátu České republiky. O Senátu Československé republiky jsem slýchala doma ještě v předškolním věku. Rodiče mi ukazovali budovu Rudolfiny, tehdejší sídlo Senátu, kde můj dědeček, profesor Johann Polach, byl senátorem za Sociálně demokratickou stranu. Dokonce ještě mám jeho fotografii z jeho členské

legitimace s razítkem Senátu. Zachovala se díky babičce, která přežila Terezín. Avšak dědeček v Terezíně zemřel.

Vyrostla jsem v židovské rodině, ale nevěděla jsem, že jsme židé. Rodiče nedodržovali židovské zvyky, neslavili židovské svátky a nechodili do synagogy. Dozvěděla jsem se, že jsem židovka od spolužáka až ve druhé třídě obecné školy.

V této souvislosti je také vhodné připomenout si slova Václava Havla: „Všechny důležité děje reálného světa – krásné i obludné – mají vždycky svou předehru ve sféře slov.“ Na slovech tedy skutečně záleží. Je proto nutné zacházet s nimi nanejvýš odpovědně a nevyvolávat ve společnosti veřejnými vyjádřeními strach a frustraci. Ty totiž nikdy nevedly (a ani nevedou) k ničemu dobrému.

V neposlední řadě se dnes setkáváme, abychom vyjádřili morální podporu těm, kteří svou soustavnou prací dlouhodobě pomáhají předcházet zločinům proti lidskosti a zasazují se proti ztrátě naší historické paměti.

Loni v listopadu jsem v den výročí takzvané Křišťálové noci osobně navštívila areál někdejších nacistických vyhlazovacích táborů v polské Osvětimi. Byl to pro mě mimořádně silný zážitek. Vybavila se mi tam památná slova spisovatele Arnošta Lustiga. Ten v jednom rozhovoru řekl, že člověk, který byl v Osvětimi vězněn a který se – náhodou či snad štěstím – dostal ven, si až do konce života ponese Osvětim v sobě a už nikdy se jí nezbaví. Jedním z takových lidí je i zde přítomná paní Dita Krausová, která svým očitým svědectvím pomáhá uchovat historickou paměť i pro další generace. Děkuji Vám za to, vážená paní Krausová.

Za záslužnou práci srdečně děkuji rovněž členům Federace židovských obcí v České republice v čele se svým předsedou Petrem Papouškem. Vám všem pak děkuji za věnovanou pozornost a přeji jen vše dobré.

Téměř tři roky jsem byla vězněna v koncentračních táborech, kde jsem ztratila rodiče a většinu příbuzných. Bylo mi šestnáct, když jsem se vrátila sama do Prahy v červnu 1945. Neměla jsem domov a scházela mi léta vzdělávání, vždyť od svého desátého roku mi bylo zakázáno chodit do školy. Byla jsem jedna z nejmladších židovských dětí v Československu, které přežily válku.

V roce 1947 jsem se provdala za Otu Krause, který také přežil koncentrační tábory, kde zahynuli jeho rodiče a bratr. Již jako mladík se připravoval vydat se do Palestiny, aby pomohl budovat židovský stát. Když v roce 1948 vznikl Stát Izrael, nastala možnost tento sen uskutečnit. Mezitím jsme již měli prvního syna Petra Šimona a v květnu 1949 odjela naše malá rodina do Izraele spolu se skupinou dalších židovských přeživších.

Prvních několik let jsme žili v kibucu, kde se nám narodila dcera Michaela. Pak jsme se přestěhovali do dětské vesnice Hadassim, která byla založena po druhé světové válce, aby poskytla domov pro židovské sirotky z Evropy. Ota a já jsme tam působili jako učitelé. V Hadassimu se nám

narodil ještě syn Ronny. Když jsme odešli do důchodu, přestěhovali jsme se do přímořského městečka Netanja. Žijí tam dodnes, teď už sama, Ota zemřel v roce 2000.

Jako dítě jsem nepřemýšlela o tom, proč jsme my Židé persekvovali. Tak to prostě bylo. Až v pozdějších letech jsem se zabývala otázkou antisemitismu. Mimochodem, antisemitismus je vlastně nesprávný název. Semity jsou též Arabové, ale proti nim antisemitismus nesměruje. Správně by se tento postoj měl nazývat antijudaismus.

Judaismus, na rozdíl od jiných vyznání, je zároveň náboženstvím i národností. Když Žid konvertuje k jiné víře, zůstává Židem národností. Zažili to neblaze Židé za vlády Hitlera.

Projev Alici Sigmund Herákové, občanské členky Rady vlády pro záležitosti romské menšiny:

Vážený přeživší, vážený pane předsedo, senátoři a senátorky, významné osobnosti, je mi velkou ctí, že mohu dnes před Vás předstoupit v Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti a reprezentovat romskou komunitu.

Každý rok si v tento den připomínáme zbytečné a zruďné utrpení a smrt milionů lidí – mezi nimi také Romů

– v nacistických koncentračních táborech. Není slov, která by dokázala zmírnit krutou pravdu. Že se to skutečně stalo. Že i v tento okamžik, jinde na světě, jsou lidé uvězněni v nelidských podmínkách, pro svou etnicitu, pro svůj názor, pro to, kým jsou.

Svou připomínku bych dnes kromě obětí holocaustu věnovala také jejich potomkům. Mechanismy toho, jak se

I když se nechali pokřtít, aby unikli persekuci, byli dále považováni za Židy a posíláni na smrt.

Ale proč jsou Židé tak nenáviděni? Nevidím zásadní rozdíly mezi námi a jinými národy. Židé jsou bohatí i chudí, slušní i protivní, nadaní i hloupí (to vím, protože jsem byla učitelkou), poctiví i zloději (to také vím, protože mě už také okradli). Prostě jsme jako každý jiný národ.

Od roku 1989 jezdím dost často do Prahy. Je to překrásné město, které miluji. Zde jsem se narodila, zde lidé mluví mojí mateřštinou, na jaře tu kvete šerík a na podzim zrají kaštany. Navíc obě země, Izrael i Česko, dlouhodobě intenzivně spolupracují a vztahy mezi nimi jsou více než přátelské. V České republice se cítím bezpečně, mám zde přátele, je to můj domov.

Ale mám také druhý domov, Izrael, ve kterém žijí již více než sedmdesát let. I tam jsem doma, mám tam syna, snachy, vnuky a pravnučky a hroby mých drahých, slunce a moře.

Chodím často do škol a vypravuji studentům o „svém“ holocaustu. Pozorně naslouchají a nakonec se mě často ptají: „Co byste si přála, abychom se od vás naučili? Jaké je vaše poselství?“

A já je prosím: „Až budete mít děti, vychovávejte je proti nenávisti. Neříkejte jim, že si nesmí hrát s chlapečkem, protože je černý, nebo s holčičkou, protože má šikmé oči. Nenávist je zlá, přináší jen neštěstí a války.“

Děkuji váženému Senátu České republiky za pozvání a za poslech mého vyprávění.

odškodnění romského holocaustu, který zemřel na konci minulého roku. Nemožu dnes opomenout jeho jméno a nejsem jistě jediná, kdo mu právě dnes věnuje své myšlenky. Pan Čeněk Růžička zastupoval první generaci potomků

přeživších holocaust. Stal se ztělesněným hlasem celospolečenského svědomí. Právě proto byl tento hlas neodbytný a nekompromisní – jako svědomí samo.

Budoucnost kráčí pomalu ale jistě a vzory pro romskou komunitu, které

byly jistotami našich životů, tu nejsou. Musíme hledat nová slova, vlastní cesty a doplňovat naše vlastní vklady do zdi poznání, naší společné paměti i budoucnosti.

Není to jednoduché, jednu věc ale víme jistě – s minulostí se srovnává lépe než se současností, přestože je traumatická.

Násilí z nenávisti je stále přítomným fenoménem. Chci proto dnes poděkovat všem osobnostem veřejného života, ale také všem – méně známým – jednotlivcům, kteří se nebojí násilí z nenávisti odsoudit, odmítnout ho a reagovat na projevy rasismu a xenofobie. Zkušenosti romské komunity jako celku jsou i nadále často traumatizující.

Společnost je organismus, ať chceme nebo ne – všichni jsme navzájem propojeni. Jednotlivec nemůže mít zodpovědnost za celek. Ale má zodpovědnost sám za sebe. Hledejme odvahu ve svých každodenních životech, odvahu zastat se slabšího a mnohdy také – zastat se sám sebe.

Na bisteraha.

Nikdy nezapomeneme.

Projev Petra Papouška, předsedy Federace židovských obcí v ČR:

Většina z nás vnímá krizi, kterou bychom si před nedávnem ani ve snu nepředstavili. Společnosti jsou rozdělené a náchylné k jednoduchým řešením. V Evropě je v dnešní době popírání holocaustu ve většinové společnosti zanedbatelné a na ústupu, což je dobrá zpráva. Se zlem, které je lehce poznatelné, se jednodušeji bojuje. Bohužel zásadní a nebezpečnější problém, který se objevuje čím dál častěji, je zkreslování a překrucování co holocaust představoval, jak proběhl a jaké měl a má důsledky pro miliony z nás. Ocítáme se v době, kdy mnoho přeživších již odešlo a hlas těch, kteří jsou s námi, slábne. Je pravděpodobné, že ti co chtějí manipulovat a překrucovat mají z této situace radost, a proto je naší povinností být paměti přeživší, která se nikdy nevytratí.

Je to jen pár dní kdy ministr zahraničí Ruské federace přirovnal podporu západních vlád Ukrajině

k Hitlerovu konečnému řešení, které mělo za následek zavraždění šesti milionů Židů během šoa. Tvrdil, že Spojené státy daly dohromady koalici evropských států, aby vyřešily „ruskou otázku“ stejným způsobem. Není to poprvé, co použil ekvivalenci holocaustu a Hitlerovy odkazy. Je šokující, že taková tvrzení používá vrcholný představitel státu, jehož armáda před 78 lety osvobodila Osvětim, ve dnech, kdy si připomínáme Mezinárodní den památky obětí holocaustu. A nyní armáda stejného státu, která přeživší zachraňovala, je vyháněna před smrtí, kterou rozsévá. Je třeba poděkovat naší vládě a především všem občanům České republiky za přijetí státní podpory uprchlíků z Ukrajiny. Není to samozřejmé, těžké časy ještě nekončily a já věřím, že v dané podpoře vytrváme.

Federace židovských obcí za finanční podpory EU vydává každoročně výroční zprávu o projevech

antisemitismu v České Republice. Je třeba konstatovat, že během Covidu a aktuální krize evidujeme dlouhodobý růst antisemitismu především v online prostředí. Tento trend, který se odehrává celosvětově, souvisí s hledáním obětinného beránka, který může za všechny problémy a těžkosti. Viděli jsme to v minulosti a vidíme to i dnes. Je třeba jasně říci, že co je trestné ve fyzickém světě je trestné i v online prostředí, kde snadno dochází k radikalizaci účastníků. Můžeme vzpomenout nedávný teroristický útok v Bratislavě, kde byli zavražděni dva členové LGBT komunity 19letým mladíkem. Podle dostupných informací jeho prvotním cílem byla židovská komunita a útok dlouhodobě plánoval. Radikalizace útočnicka proběhla na stránkách, kde se setkávala zejména krajní pravice a širitelé dezinformací. Naše společnost není imunní vůči těmto činům, je třeba se bránit a poukazovat na všechny

projevy nenávisť, xenofobie, rasismu a antisemitismu.

Česká Republika tento rok přijme Národní strategii boje proti antisemitismu, která by měla obsahovat cíle a opatření v oblastech jako: Právo a bezpečnost, antisemitismus online, vzdělávání a připomínka památky holocaustu, podpora židovského života. Děkujeme všem dotčeným ministerstvům, které se podílejí na

přípravě, zejména panu premiérovi, který tuto iniciativu podpořil. Důležitou součástí strategie je i finanční podpora zajištění bezpečnosti židovských komunit v návaznosti na to, co zde již zaznělo. Nadační fond obětem holocaustu je pro stát dlouhodobým partnerem při zajištění financování podpory židovského života a my si vážíme, že tato spolupráce byla opětovně potvrzena i v rámci nově

budované strategie, která je jedním ze způsobů jak bojovat proti jevům, které jsou nebezpečné pro naši demokracii.

Na závěr bych vzpomenu nestárnoucí text písně Rolling stones Gimme Shelter – „válka, děti, je jen výstřel od nás.“ Proto buďme jednotní.

**V Senátu fotografoval
Michal Stránský**

Slavnostní koncert v předvečer Dne památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti

Židovské muzeum v Praze a Židovská obec v Praze (za finanční podpory Nadačního fondu obětem holocaustu) uspořádaly 26. ledna od 18.00 hod. ve Španělské synagoze v Praze slavnostní koncert nazvaný Zavři oči své (hudba pronásledovaných skladatelů), konaný v předvečer Dne památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti. Na koncertě zazněly skladby Viktora Ullmanna, Erwina Schulhoffa, Hanse Winterberga a Pavla Haase v podání Ireny Troupové (soprán) a Jana Duška (klavír).

Ještě před zahájením koncertu přivítal přítomné Leo Pavlát, ředitel ŽMP, a František Bányai, předseda ŽOP.

- mistran -

Vzpomínkový den na MZV

Robert Řehák, zvláštní zmocněnec MZV pro holocaust, mezináboženský dialog a svobodu vyznání, v návaznosti na vzpomínkové setkání v Senátu letos opět uspořádal a moderoval v sále MZV další vzpomínkový pořad, na nějž bylo pozváno i mnoho diplomatů a zástupců z různých zemí. Proto byl pořad veden v angličtině.

V zastoupení ministra Jana Lipavského pronesl úvodní slovo jeho náměstek Martin Dvořák, který zmínil i část své vlastní rodiny zavražděné za holocaustu. S dalšími krátkými proslovky vystoupili J.E. Anna Azari, velvyslankyně Izraele, dále J.E. Bettina Kirnbauer, velvyslankyně Rakouska, a Petr Papoušek, předseda FŽO v ČR. Hlavní myšlenkou proslovů byla potřeba uchovávat nezkrácenou a neblednoucí historickou paměť holocaustu a uvědomit si, při pohledu na to, co se nadále ve světě děje, jak málo se lidstvo poučilo.

Následoval kulturní pořad When Memory Meets Art (Když se paměť setká s uměním), v němž vystoupil pěvecký dětský soubor ze Základní umělecké školy v Chrudimi. Jejich komponovaný pořad sestavila a uváděla Raquel Orenszajn, izraelská historička z muzea Yad Vashem, iniciátorka a ředitelka tohoto uměleckého projektu, a doprovázel ji Effi Shoshani, který zhudebnil po válce vydanou knihu terezínských dětských básní „Motýla jsem tu neviděl“.

S krátkou vzpomínkou na dětství v Terezíně vystoupila poté Michaela Vidláková, která ke své vzpomínce připojila

i naléhavou výzvu, že nestačí donekonečna opakovat frázi o tom, že musíme vzpomínat, ale především, že je nutno něco dělat, aby už jednou skončilo to neustálé pronásledování a vraždění Židů, které se táhne dvoutisíciletou historií diaspory a které sice holocaustem vyvrcholilo, ale přesto neskončilo, a antisemitismus nadále pokračuje a v mnoha zemích opět narůstá.

Kulturní pořad pak dále pokračoval monodramatem o Almě Rosé, které na text polského publicisty Mariusze Urbanka režírovala Olga Strusková. Alma Rosé byla židovská houslistka (neteř Gustava Mahlera), narozená ve Vídni, která v Osvětimi byla pověřena dirigováním Osvětimského dívčího orchestru. Přesto ani ona nepřežila. Almu s půvabem a velice přesvědčivě zahrála Sarah Haváčová spolu s houslistkou Hanou Roušarovou.

Celý pořad velice důstojně zakončila modlitba rabína M. Dushinského El male rachamim, kterou přítomní vyslechli ve stoje.

Památník Terezín v roce 2022

Do roku 2022 vstupoval Památník Terezín v situaci přetrvávajících důsledků pandemie nemoci COVID-19, provázených však i příznaky návratu k normálním formám práce. Je možno říci, že řadu problémů a komplikací, které pandemie přinesla, se dařilo postupně řešit a naše organizace mohla stále zřetelněji zajišťovat úkoly vyplývající z jejího statutu. Dělo se tak především díky obětavé práci zaměstnanců a podpoře jejich přátel, mezi nimiž Terezínská iniciativa zaujímala významné místo.

Bohužel však již 24. února ruská agrese proti Ukrajině zahájila válečný konflikt, který nadále negativně ovlivňuje vývoj nejen v evropských zemích. Památník Terezín zaujal od počátku jednoznačné stanovisko podporující boj Ukrajiny za nezávislost a v krátké době podnikl konkrétní kroky k podpoře tohoto boje. V ubytovně určené pro účastníky vzdělávacích programů ubytoval několik desítek ukrajinských uprchlíků a zajistil i další formy podpory jak dospělým, tak dětem z jejich řad.

Navzdory uvedeným složitým podmínkám se v roce 2022 podařilo uskutečnit všechny plánované vzpomínkové akce. Dne 24. dubna proběhlo čtení jmen stovky obětí holocaustu na prostranství před židovskou modlitebnou z doby ghetta v rámci pietní akce *Jom ha-šoa*. Dne 15. května se po přestávce vynucené pandemií opět v tradiční podobě konala *Terezínská tryzna* za účasti zástupců Senátu a Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, vlády České republiky, zastupitelských úřadů a řady dalších hostů. Hlavní projev přednesl předseda Senátu Miloš Vystrčil a po skončení této pietní akce následovalo shromáždění ve Wieserově domě v Terezíně, kde došlo k předání originálního svitku olomoucké tóry zástupcům partnerské organizace Beit Terezín z Izraele. Dne 18. září se pak uskutečnila tryzna *Kever Avot* připomínající památku obětí holocaustu z českých zemí, která proběhla na Židovském hřbitově v Terezíně a poté na pietním místě u Ohře.

K významným vzpomínkovým akcím patřilo i odhalení několika pamětních desek v prostorách bývalého Kolumbária ghetta. Nejvýznamnějším z těchto pietních aktů bylo odhalení desky na památku obětí holocaustu z Rakouska dne 8. března. Zúčastnili se jej předseda Národní rady Parlamentu Rakouské republiky Wolfgang Sobotka a předsedkyně Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky Markéta Pekarová Adamová.

V této souvislosti je možno připomenout i celkem jedenáct krátkodobých výstav, z nichž uvádím alespoň společnou dokumentární a výtvarnou výstavu *Památník Terezín v proměnách času 1989–2022 a Přírůstky do sbírek Památníku Terezín*, realizovanou při příležitosti 75. výročí Památníku Terezín. Tomuto výročí bylo věnováno rovněž slavnostní shromáždění v Muzeu ghetta v Terezíně, jež se konalo za účasti zástupců zřizovatele naší organizace, Ministerstva kultury České republiky, Terezínské iniciativy a dalších partnerských organizací a institucí, jakož i současných i bývalých zaměstnanců.

PAMÁTNÍK TEREZÍN

národní kulturní památka

Velký význam pro vzpomínkovou práci mají také každoroční literární a výtvarné soutěže pro mládež, které každoročně Památník Terezín připravuje za podpory Terezínské iniciativy. V roce 2022 se uskutečnil XXVIII. ročník literární a XXVI. ročník výtvarné soutěže pro mládež – *Memoriálu Hany Greenfieldové*. Ty se konaly pod společným názvem *Malovat a přežít*. Soutěž, inspirovaná především dnes již světoznámými výtvarnými pracemi nejmladších vězňů terezínského ghetta, měla tentokrát i česko-francouzský rozměr, protože se na její přípravě podílelo u příležitosti předávání předsednictví v Evropské unii Francií České republiky také České centrum v Paříži. Do obou soutěží bylo odevzdáno více než 600 prací a jejich výsledky byly vyhlášeny na shromáždění v Muzeu ghetta v Terezíně dne 6. června.

Jednotlivá oddělení plnila své úkoly podle rámcového plánu činnosti na rok 2022. Historické oddělení pracovalo na rozšiřování databází vězňů bývalých nacistických koncentračních táborů z českých zemí a podílelo se na digitalizaci dokumentů. Nově byla zahájena práce na databázi vězňů koncentračního tábora Flossenbürg. Zpracováno bylo sdružené libreto pro expozice, jež budou umístěny v budoucím Muzeu ghetta v Terezíně. Na konci května pak odborná porota soutěže na architektonické řešení muzea po několikakolovém jednání vybrala jako vítězný návrh týmu SKUPINA, který vede architektka Marcela Steinbachová. Tým pověřených pracovníků historického oddělení poté zahájil práce na přípravě scénáře expozic a započaly rovněž konzultace se zástupci týmu SKUPINA o výstavně technických a organizačních otázkách realizace expozic nového muzea.

Na úseku vzdělávací činnosti Památníku Terezín hrála vždy její podpora ze strany Terezínské iniciativy velkou roli. To se týká jak přímé účasti jejích členů na vzdělávacích programech, tak finanční podpory, umožňující účast studentů a žáků ze vzdálenějších míst na vzdělávacích programech. Výše již byla zmíněna podpora poskytovaná také při organizování soutěží pro mládež. Prezenčních seminářů se v Terezíně zúčastnilo 6548 žáků a studentů českých škol. Seminářů zajišťovaných dobrovolníky z Německa a Rakouska pracujícími na vzdělávacím oddělení se zúčastnilo 943 studentů z uvedených zemí. Vedle toho zorganizovalo oddělení šest seminářů pro pedagogy, z toho tři v České republice, dva v Polsku a jeden v Izraeli, s celkovým počtem 189 účastníků. Počty účastníků všech uvedených forem vzdělávání přesáhly čísla dosažená v roce 2019, tedy před počátkem pandemie.

Dokumentační oddělení a sbírkové oddělení pokračovaly v digitalizaci fondů, akviziční činnosti, zajišťování badatelské činnosti a zápůjček předmětů na výstavy. Pracovníci obou oddělení se také podílejí na výběru výstavních exponátů pro expozice v budoucím Muzeu ghetta.

Závěrem je třeba uvést velmi povzbudivou skutečnost, že do konce roku 2022 dosáhl počet návštěvníků téměř

dvou třetin počtu dosaženého v posledním roce před pandemií.

Dovolte mi ukončit tento příspěvek poděkováním za podporu a spolupráci, které se Památníku Terezín ze strany Tereziánské iniciativy doposud dostávalo a vyslovit přesvědčení, že vzájemná spolupráce bude pokračovat i nadále.

Vojtěch Blodig, zástupce ředitele

PAMÁTNÍK TEREZÍN – PŘEHLED AKCÍ A VÝSTAV V 1. POLOLETÍ 2023

POCTA BEDRNÍKOVI ANEB MODRÁ KREV V PROTINACISTICKÉM ODBOJI

7. ÚNOR 2023

V úterý 7. února 2023, v den 78. výročí popravy Zdeňka Bořka-Dohalského, proběhne v prostorách Památníku Terezín od 15.00 hod. pietní akt a následně komponovaný pořad, který přiblíží osudy hraběte a novináře Bořka-Dohalského a jeho rodiny spolu s činností některých dalších novinářů, kteří byli za své přesvědčení během nacistické okupace perzekvováni a prošli Terezínem (K. H. Klíma, K. Poláček, F. Peroutka, ...).

Akce se koná od roku 2020, nově ve spolupráci Památníku Terezín s Plzeňskou filharmonií. První vzpomínková akce se uskutečnila za účasti zástupců rodiny Bořek-Dohalských a řady významných hostů. Jelikož setkání vzbudilo pozitivní odezvy přítomných, rozhodli se organizátoři nezústat jen u jednorázové piety, ale vytvořit z tohoto setkání tradici.

FILMOVÝ FESTIVAL ZA HRADBY: DALEKÁ CESTA

21. ÚNOR 2023

Veřejné promítání filmu z roku 1948, začátek v 17 hodin v kinosále Muzea ghetta. Film trvá 108 minut, na začátku zazní cca 15 min. úvodní slovo.

Vstup zdarma.

Mladá židovská lékařka se na počátku okupace provdává za „rasově čistého“ českého kolegu, aby si zachránila život. Její rodiče se však už nepodaří zachránit, jsou zavražděni s prvními transporty lidí do tereziánského ghetta...

Film Daleká cesta natočil slavný divadelní režisér Alfréd Radok. Film se promítal jen krátce v mimopražských kinech, v době nastupující totality se nesetkal s přízní tehdejších schvalovacích orgánů a byl proto uložen do archivu. O to větší úspěch však měl v zahraničí, sklízel nadšené ohlasy po celé Evropě i Americe. Televizní premiéru měl film až v roce 1991.

Filmová balada vyniká moderní stříhovou skladbou, expresionistickým obrazovým pojetím kameramana Josefa Střechy a znepokojivou hudbou Jiřího Sternwalda. Mimořádně působivé drama neztratilo ani po letech svůj silný emotivní náboj. Zaujme i netradičním hereckým obsazením a vynikajícími

hereckými výkony Blanky Waleské, Otomara Krejčí, Zdeňky Baldové a Eduarda Kohouta.

JOM HA-ŠOA

17. DUBEN 2023

Den holocaustu a hrdinství, hebrejsky „Jom ha-šoa ve ha-gvura“ je dnem, kdy si prostřednictvím vzpomínkových obřadů připomínáme památku obětí holocaustu. Pro tento pietní den byl stanoven termín, kdy bylo zahájeno povstání ve varšavském ghettu (19. 4. – 16. 5. 1943) a podle pohyblivého židovského kalendáře připadá na 27. den měsíce nisanu. V Izraeli je tento den státním svátkem.

Začátek ve 14:00 hod., dvůr před modlitebnou – Dlouhá 17, Terezín.

Spolupořadatel: Federace Židovských obcí v ČR a Tereziánská iniciativa.

V případě nepříznivého počasí proběhne vzpomínková akce v půdním divadle bývalých Magdeburských kasáren na adrese Tyršova 207, Terezín.

FILMOVÝ FESTIVAL ZA HRADBY: MUSÍME SI POMÁHAT

25. DUBEN 2023

Veřejné promítání filmu z roku 2000, začátek v 17 hodin v kinosále Muzea ghetta. Film trvá 120 minut, na začátku zazní cca 15 min. úvodní slovo.

Vstup zdarma.

Snímek Jana Hřebejka a Petra Jarchovského se odehrává za druhé světové války a pomocí malých lidských osudů dává konkrétní obsah pojímům hrdinství i zbabělost.

Bezdětní manželé Čížkovi (A. Šišková a B. Polívka) se rozhodnou v roce 1943 ukrývat v tajné spíži svého bytu židovského uprchlíka Davida Wienera, syna Čížkova bývalého zaměstnavatele. Čížek si uvědomuje nebezpečí, do něhož přivedl svou domácnost i sousedy, avšak pomoc bližnímu v nouzi považuje za samozřejmou věc. Zároveň ale jako značně nehrdinský hrdina umírá strachy. Jeho osobní situaci značně zkomplikuje blížící se konec války, kdy mu hrozí nebezpečí jak ze strany Němců, tak i „poctivých“ českých spoluobčanů...

VÝROČÍ POSLEDNÍ POPRAVY V MALÉ PEVNOSTI

2. KVĚTEN 2023

Tři dny před útekem nacistů z Terezína, 2. května 1945, se odehrála na rozkaz K. H. Franka poprava 52 vězňů, byla to poslední a zároveň také největší poprava v historii Malé pevnosti.

Položení věnců na bývalé popraviště v Malé pevnosti a na Národní hřbitov.

TEREZÍNSKÁ TRYZNA 2023

21. KVĚTEN 2023

Vzpomínková akce k uctění obětí nacistické perzekuce, konaná u příležitosti 78. výročí osvobození.

Začátek v 10 hod. na Národním hřbitově před Malou pevností.

Pořadatel: Památník Terezín pod záštitou ministra kultury ČR, spolupřadatelé: Ústecký kraj, Město Terezín, Federace židovských obcí v ČR a Terezínská iniciativa.

KONCERT AKADEMIE VÍDEŇSKÝCH FILHARMONIKŮ

30. KVĚTEN 2023

Vzpomínkový koncert akademie jednoho z nejznámějších světových těles vážné hudby na počest tragického osudu 16 členů orchestru Vídeňských filharmoniků, kteří se stali během 2. světové války obětí nacistické perzekuce. Tři z nich byli vězněni v terezínském ghettu, jeden z nich zde zemřel, další dva byli zavražděni v Osvětimi.

Začátek v 16 hod. v prostorách půdního divadla Magdeburšských kasáren.

Akce pouze pro zvané.

LITERÁRNÍ A VÝTVARNÁ SOUTĚŽ PAMÁTNÍKU TEREZÍN - MEMORIÁL HANY GREENFIELDOVÉ

8. ČERVEN 2023

Slavnostní vyhlášení výsledků XXIX. ročníku literární a XXVII. ročníku výtvarné soutěže – Memoriálu Hany Greenfieldové od 13 hod. v kinosále Muzea ghetta.

Doprovodný kulturní program a přehlídka vítězných prací.

PIETNÍ AKT U PŘÍLEŽITOSTI

73. VÝROČÍ POPRAVY MILADY HORÁKOVÉ

27. ČERVEN 2023

JUDr. Milada Horáková (25. prosince 1901 – 27. června 1950). Milada Horáková byla československá politička popravená za údajné spiknutí a velezradu během komunistických politických procesů v 50. letech minulého století. Byla jedinou ženou popravenou během těchto procesů. Kvůli neústupnosti při procesu se stala symbolem odporu proti vládnoucí komunistické straně.

V 10:00 hod. v pamětní síni v bývalém Krankenrevíru, Malá pevnost Terezín.

Ve spolupráci s Konfederací politických vězňů ČR a Klubem dr. Milady Horákové.

FILMOVÝ FESTIVAL ZA HRADBY: POSLEDNÍ MOTÝL

28. ČERVEN 2023

Veřejné promítání filmu z roku 1990 pro školy a veřejnost, začátek v 8:30, 11:00 a 17:00 v kinosále Muzea ghetta. Film trvá 109 minut, na začátku zazní cca 15 min. úvodní slovo.

Vstup zdarma.

Paříž, druhá světová válka. Francouzský mim Antoine Moreau je zatčen gestapem. Jeho milénka spolupracovala s protinacistickým odbojem, čehož chtějí jednotky SS využít k tomu, aby se v židovském ghettu podílel na kruté komedii. Dostane za úkol připravit dětské divadelní představení, které by inspekční delegaci Mezinárodního červeného kříže přesvědčilo o spokojenosti a štěstí života v ghettu. Moreau se však dokáže vzepřít nechutné objednavce a pojme inscenovanou hru O perníkové chaloupce jako podobenství o skutečnosti, jež měla být utajena. Film režiséra Karla Kachyni, natočený v mezinárodní koprodukcí (hlavní roli ztělesnil Tom Courtenay), se pokusil vylíčit sílu svědomí: ani nátlak a hrozby nepřimějí čestného umělce, aby se zpronevěřil svým zásadám. Pantomimické kreace vedl Boris Hybner.

VÝSTAVY

ARCHITEKTI PRO MUZEUM GHETTA TEREZÍN – NÁVRHY Z ARCHITEKTONICKÉ SOUTĚŽE NA NOVOU EXPOZICI MUZEA GHETTA

8. PROSINEC 2022 – 28. ÚNOR 2023

Dokumentární výstava vybraných návrhů na novou expozici Muzea ghetta v předsálí kina Muzea ghetta.

Výstava byla zahájena vernisáží 8. prosince 2022 ve 14 hod.

QUIDO OPPENHEIM

9. BŘEZEN – 4. ČERVEN 2023

Výtvarná výstava významného lucemburského malíře v předsálí kina Muzea ghetta.

Výstava bude zahájena vernisáží 9. března 2023 ve 14 hod. u příležitosti 80. výročí smrti Quido Oppenheima v terezínském ghettu a 100. výročí navázání diplomatických vztahů mezi Československem a Lucemburskem.

DNESKA CTÍ TĚ ZA SVATÉHO, ZÍTRA BUDEŠ SVIŇÁK

16. BŘEZEN – 10. ČERVEN 2023

Dokumentární výstava Památníku koncentračního tábora Flossenbürg o osudech 15 československých vězňů

a vězeňkyň z celkového počtu asi 4 500, kteří byli vězněni ve Flossenbürgu.

V předsáíl kina Malé pevnosti.

Výstava bude zahájena vernisáží 16. března 2023 ve 14 hod.

MARTIN JANIČEK

13. DUBEN – 16. ČERVEN 2023

Výstava soch.

Výstavní cela 41 IV. dvora Malé pevnosti.

Výstava bude zahájena vernisáží 13. dubna 2023 ve 14 hod.

JIŘÍ KUBOVÝ

13. DUBEN – 16. ČERVEN 2023

Výtvarná výstava.

Výstavní cela 42 IV. dvora Malé pevnosti.

Výstava bude zahájena vernisáží 13. dubna 2023 ve 14 hod.

Doplňující a upřesňující informace, stejně jako podmínky, za kterých se akce a výstavy pořádají, jsou průběžně zveřejňovány na webových stránkách Památníku Terezin v kalendáři akcí:

<https://www.pamatnik-terezin.cz/kalendar-akci>

Institut Terezínské iniciativy v uplynulém roce

V uplynulém roce pokračoval Institut v realizaci krátkodobých i dlouhodobých projektů. Některé z nich byly letos úspěšně zakončeny, např. tříletý vzdělávací projekt *Kompetence pro demokratickou kulturu*, financovaný Evropskými sociálními fondy a hl. m. Prahou, mezinárodní projekt *Hledání konstruktivního dialogu v polarizované společnosti*, jehož součástí byla i letošní úspěšná konference, *Život před Šoa*, financovaný velvyslanectvím Spolkové republiky Německo v ČR, či již tradiční každoroční veřejné čtení jmen obětí holocaustu – *Jom ha-Šoa*.

Některé dlouhodobé projekty, realizované v roce 2022, mají přesah do roku 2023 a dále. Pokračuje katalogizace knihovního fondu ITI, tak aby byl dostupný široké veřejnosti prostřednictvím Souborného katalogu Národní knihovny.

Nově se podařilo získat granty a uzavřít několik smluv na realizaci projektů pro rok 2023 a pro následující období. Jde především o projekt *Od čísel k příběhům*, podpořený Česko-německým fondem budoucnosti, a spolupráce na výzkumném projektu českého uzlu Evropské infrastruktury pro výzkum holocaustu European Holocaust Research Infrastructure (EHRI), realizovaný ve spolupráci s Masarykovým ústavem a Archivem Akademie věd. S ním ITI zároveň podává další grant Technologické agentuře ČR (TAČR), navazující na úspěšný projekt *Memo GIS*, vrcholící instalací venkovní výstavy *Memo Map, Dějiny holocaustu v Praze*, využívající tzv. QR kódy pro přiblížení perzekuce Židů v době okupace. Nový projekt bude aplikován v roce 2023 na území Terezína.

Pokračuje spolupráce s tradičními zahraničními partnery, např. Nadací Milana Šimečky na Slovensku. Byly podány další grantové žádosti, které budou projednány začátkem roku 2023, a to jak u nás, tak v zahraničí. Jde především o *Facing Holocaust Today*, grant, realizovaný ve spolupráci s rakouskou institucí Centropa, několik žádostí o grant z prostředků nadace Vzpomínka, odpovědnost, budoucnost (EVZ), atd. Dále ITI předpokládá opětovné získání finančních prostředků od Ministerstva školství ČR, jakož i velvyslanectví USA v Praze. Je rovněž navázána dlouhodobá spolupráce se státní příspěvkovou organizací Památník ticha, která bude pokračovat především poté, co bude realizován projekt přestavby nádraží Bubny.

Institut
Terezínské
iniciativy

Zároveň pokračuje spolupráce s dalšími domácími institucemi, především s Památníkem Terezin, ale také se Židovským muzeem v Praze, se kterým je v současné době projednáváno technické řešení sdílených databází, které v minulosti nebyly kompatibilní a byly tím pádem částečně nefunkční. Spolupráce počítačových odborníků ITI a ŽMP by měla tyto technické problémy odstranit v nejbližší době.

Po turbulentní situaci, vrcholící koncem roku 2021 odvoláním dosavadní ředitelky, a po dlouhodobém vážném onemocnění jejího nástupce, se tak podařilo zajistit pokračování Institutu ve všech jeho dosavadních činnostech, a to v současném minimálním personálním obsazení.

Tomáš Kraus

Srdečně Vás zveme na uvedení knihy
Pavly Plaché a Birgit Sack

„Tento
dopis
si
nechte
na
památku
na mě“

středa 15. února 2023
v 18 hodin
Knihovna Václava Havla,
Ostrovní 13, Praha 1

Knihu představí autorky
za účasti rodinných
příslušníků popravených

pulchra

grant pro studium
sociálních věd

MASARYKOVÝ ÚSTAV
PRAHA

LEOPOLD UNIVERSITÄT LITZLERS GRUPP

poslední dopisy Čechoslováků
popravených v Drážďanech

Mámina židovská škola

Vzpomínka ne, spíš upomínka na mámin život

Madla Wawerková, rozená Koťátková, dcera Marie Koťátkové, rozené Neumannové

Nemůžu přece vzpomínat na máminu poloilegální školu, o níž vím jen málo. Z útržků řeči a z dlouho po mámině předčasné smrti nalezených fotografií. Ono se doma o válce souvisle nikdy nevyprávělo. Sice kolem mne létala slova v Terezíně, do Terezína, z Terezína a také Klettendorf... proč jsem se hned nevyptávala, o co jde? Měla jsem panický strach z VÁLKY. Byla pořád ve vzduchu. Bála jsem se ptát, že uslyším něco hrozného. A právem. Strašně jsem chtěla MÍR.

Když jsem asi až kolem roku 1958 zjistila, že naši nebyli za války „zavření“ za odboj, ale *pouze* z rasových důvodů, bylo to pro pionýrku, odkojenou Zojou Kosmoděmjanskou, zklamání. Z pohledu dítěte šlo o prehistorii. Teď mi čtyřicátá léta připadají daleko blíž. Vždyť chvilku před mým narozením, v roce 1948, mé budoucí babičky ještě žily a spousta tet a pratet také.

Nejsou pamětníci. Doložená fakta posbírala naše starší dcera, když to z mého podnětu odpracovala místo mne začátkem devadesátých let. Psala (*na ped'áku* – PeFUK) diplomovou práci s názvem Vzdělávání českých židovských dětí za 2. světové války. Snad je *diplomka* dokonce uložena v muzeu holocaustu v Jeruzalémě. Slíbili nám to máminí a naši přátelé Beda a Anny Bruellovi, když jsme je v Izraeli v roce 1999 s mužem navštívili.

Proč vlastně šla máma už v roce 1937 učit do Židovské školy? Asi pod vlivem přátel. Byla jich spousta. A hodně zajímavých. Zdá se mi, že ostatně, jako skoro každý, prožívala po maturitě nejpestřejší léta svého života: studium a absolutorium na Filozofické fakultě UK, dlouhá cesta do Francie s delegací studentů, podpora demokratického Španělska... Ale proč nenapsat víc? Narodila se v roce 1915

Třída P. Ginze na výletě (5. třída, školní rok 1938/39). K mému překvapení třída P. Ginze byla asi mámina třída. Bylo jí třiatdvacet a od září 1936 už měla vysvědčení učitelské způsobilosti pro obecné školy. Stojí vpravo mezi dětmi. (Foto ze sbírek Židovského muzea v Praze.)

jako domnělý pohrobek. Padl jiný Ing. Richard Neumann.

Celý život učila a učila. To nejdůležitější, číst, psát a počítat, humanitní obory to bylo však její. Měla vzdělání středoškolského profesora. 19. ledna

1942 se s tátou MUDr. Jiřím Koťátkem po šestiletém chození vzali v kostele Cyrila a Metoděje v Karlíně. Proto nešla s ostatními do transportu v roce 1942 a byla internována v Terezíně až od února 1945. Tehdy nevěděla, že její

máma Zdenka – Sidonie byla (teď vím, že to bylo jeden den po mé druhé – biologické babičce Else) umučena 24. října 1944 a že sestra prožívá peklo Bergen-Belsenu a nepřežije. *(Musím jim, ještě než umřu, do Pobřežní 2 položit stolpersteiny.)*

Byla jsem zvyklá povolání učitele spíš podceňovat. Šla jsem proto raději na práva. Vzpomínám si, že máma měla dva hlasy. Jeden civilní a jeden „učitelský“. Ten jsem nesnášela. Obě moje dcery učí a mají také dva hlasy. Vyučování je předstupeň herectví, ne? Občas jsem se setkala a setkávám s jejími žáky. Vypadá to, že máma patřila mezi dobré učitele, kteří měli zasloužený kredit.

Měly ji rády kolegyně i kolegové, zřejmě uměla i pedagogické rady udílet lidsky. Jedna z jejích kamarádek, herečka Hana Becková, provdaná Munková (*Hana Becková, provdaná Munková, po válce Pravdová. V roce 1999 vydala v nakl. PRIMUS Krátké povídky z dlouhého života. Stojí za přečtení.*), vyprávěla: „V Potštejně byly tři rodiny (židovské), které se tam také snažily schovat... měly kupu

děti mezi 6–10 lety, které jsem coby naprostý amatér vyučovala. Maruška a Jirka (máma a táta) za námi dvakrát přijeli. A já se radila s Maruškou, coby profesionálkou, jak ty děti učit. Poradila mi metodu vesnické jednotřídky: Posadíš je podle věku a každé skupině zadáš jiný úkol (jeden píše, druhý čte, třetí kreslí a podobně). Šlo to dobře skoro tři roky, pak už přišel Terezín a Auschwitz.“

Mám krásné dopisy, které si máma s tátou skoro denně posílali mezi Prahou, kde přežívala, a různými pracovními tábory Klettendorf, Breslau, Graeditz, Hagibor, v nichž byl táta spolu s muži židovek a židovskými míšenci od října 1944 do května 1945 (s některými zůstali přáteli navždy – třeba s Aloysem Skoumallem, Jaromírem Wišem, Františkem Vaničkem). Jak je možné, že pošta ►

„Třída s tabulí“ v Pobřežní 2 (červen 1941)

při vší té hrůze, sice špatně, ale fungovala?

A po válce? Nadšení a k tomu výčitky svědomí, že přežila. Přání a touha mít dítě. Chytrá, vtipná, vzdělaná. Hezký, moudrý a citlivý muž, lékař. Mámu miloval, zachránil a miloval až do její smrti. Zřejmě nemohl mít děti. Desítky let po smrti mámy i táty jsem se dozvěděla, že nejsem tátova. Máma si to tajemství vzala do hrobu.

Když se nesmělo učit v židovské škole, udělala, v bytě svých rodičů v Pobřežní ulici č. 2, „třídu s tabulí“, kde se několikrát do týdne děti scházely a učily se tu slabikovat, počítat, zpívat, kreslit. To vyprávěla myslím kolem roku 1969 někomu z rozhlasu. Záznam se v rozhlasovém archivu nepodařilo najít. Jediná stopa zůstala v článku *Výchova dětí a Terezín, Estetická výchova č. 7/1971, str. 171 a další*. Máma s těmito dětmi dokonce chodila, cituji: „na malé tajné vycházky do opuštěných míst, kde tolik nehrozilo setkání s někým nežádoucím, vždyť děti na těchto vycházkách chodily bez žlutých hvězd!“ Touto malou soukromou školou prošly desítky dětí. Po většině z nich zůstaly jen drobné, nenahraditelné památky: fotografie, kresby, některá z písanek, několik pohlednic, které vděční žáci posílali z prázdnin. Většina dětí zůstala na pohřebištích koncentračních táborů – postupně, jedno po druhém,

Hana Fuchsová

Domácí vyučování

se ztrácely ze „školních“ židli v bytě Neumannových.

Vzpomínám si, že se u nás doma jednou záhadně zjevil mladý muž se ženou a dětmi. Nemluvili česky. Byl to žák z ilegální školičky, kdosi, kdo prošel lágrem a přežil a přivedl mámě ukázat svou rodinu.

Koncem roku 1944 už neučila. Vedla dětský útulek a později internátní mateřskou školu, kde byly děti zatčených rodičů. 8. 11. 1944 tátovi píše: „Erik (o 11 let starší kamarád z filozofické fakulty, překladatel Erik Saudek, který byl manželem Evy Vrchlické, bez níž by s diabetem protektorát nepřežil) nacvičuje s dětmi ve Spálené Erbena. Dělalí Vodníka, Věštkyňi a Svatební košili, a děti mě oficiálně pozvaly, abych se na příšla podívat. Jsem na to moc zvědavá. Napíši Ti zítra, jaké to je.“ Nenapsala.

Zato 14. 11. 1944 píše. „Odjíždí mi z útulku zítra několik dětí a jsem z toho smutná. Jsou všechny bez bot a téměř nahé. Člověk by tak rád pomohl, ale není tu dost ani možností, ani prostředků.“

A mámino vyznání z 6. 11. 1944: „Pracuji teď s dětmi, jako kdysi v dávné minulosti, kdy mojí jedinou starostí a ctižádostí byla škola a rande s Tebou. Tou intenzivní prací s dětmi se mi ta dávno uplynulá doba, vlastně svým způsobem šerý dávnovek, tak zpřítomnila, že mi připadá, jako by to bylo včera, kdys mně chodil na Staré Město naproti, a kdy jsme chodívali do Mánesa či Lumíru. Mám dojem, že řada lidí spolu nezažila za celý život tolik, jako my dva za relativně krátkou dobu. Ačkoli ode dneška za měsíc budeme vlastně slavit 8 let, miláčku, víš to?“

z dubna 1942

Hanuš a Eva Steinerovi

Raději nedomýšlet, jak asi dopadly děti, které vděčně poslaly paní učitelce v roce 1942 své portréty z prázdnin.

Únorové premiéry Musica non grata

Národní divadlo

Projekt *Musica non grata*, věnovaný skladatelům pronásledovaným nacionálními socialisty ve 30. a 40. letech minulého století, vstupuje v roce 2023 do finíše a opět přinese jak spoustu zajímavých novinek, tak velkolepých hudebních návratů. V únoru se do Státní opery vrátí po 101 letech komická opera Alexandra Zemlinského *Šaty dělají člověka* a opera Národního divadla moravskoslezského v Ostravě uvede dvě jednoaktovky „terezínského“ skladatele Viktora Ullmanna.

Šaty dělají člověka

Půvabné dílo na pomezí komedie a alegorické pohádky začíná v momentě, kdy se na náměstí provinčního a snad i trochu nudného městečka Goldachu, jehož obyvatelé žijí v neustálém očekávání romanticky vzrušující události, objeví tajemný, elegantní kočár s ještě tajemnějším, noblesně vyhlížejícím cizincem... Zemlinsky tuto operu vytvořil ještě ve Vídni, před svým nástupem na post hudebního ředitele Nového německého divadla v Praze v roce 1911, v Praze ji však přepracoval a novou verzi uvedl na jevišti dnešní Státní opery 20. dubna 1922. Partitura vyniká nádherou a jemností orchestrálních barev, inspirována průzračností hudby Mozarta, stejně jako tajuplností a zvukomalebností symfonií Zemlinského přítele, duchovního rádce a soka v lásce Gustava Mahlera. Novodobou premiéru v Praze nastuduje nizozemská režisérka **Jetske Mijnsen**, kritikou oslavovaná jako umělkyně, jež dokáže „zviditelnit hudbu“. Dirigentské taktovky se ujme **Giedrė Šlekytė**, jejíž

kalendář aktuálně zdobí spolupráce s Berlínskou či Bavorskou státní operou nebo drážďanskou Semperoper. Sólistou prestižní Semperovy opery je rovněž hlavní představitel tajemného cizince Wenzela Strapinského, americký tenorista **Joseph Dennis**, laureát Metropolitan Opera National Council Auditions 2015, kterému bude v roli Nettchen sekundovat čerstvá držitelka Ceny Thálie, sopranistka **Jana Sibera**. Premiéra se uskuteční 24. února od 19.30 ve Státní opeře, reprízy jsou plánovány v únoru, březnu, květnu a červnu 2023.

Rozbitý džbán & Císař Atlantidy

Operu *Rozbitý džbán* podle slavné divadelní komedie Heinricha von Kleista z roku 1806 komponoval Viktor Ullmann v nelehkém období. V roce 1941 jen o vlasek unikl transportu asi tisícovky pražských Židů do lodžského ghetta. Přesto jako by těžkosti doby toto humorné, skvěle vypočítané, čtyřicetiminutové dílo zasáhly jen podprahově. Opera vypráví příběh vesnického soudce Adama, který je okolnostmi přinucen soudit vědomě svůj vlastní přečin – rozbitý džbán paní Marty – když nakonec sám sebe odhalí jako pachatele.

Poslední Ullmannova opera *Císař Atlantidy aneb Odepření smrti* vznikala v letech 1943–1944 v terezínském ghettu ve spolupráci s teprve čtyřicetiletým básníkem a výtvarníkem Petrem Kienem. V prostředí hladu, nemoci, umírání, izolace a strachu z toho, co přijde, stvořili příběh o císaři, jenž si přisoudí právo „brát lidem duše“ a rozhodovat o životě a smrti. A tak se Smrt, uražena jeho zpupností, rozhodne udělit císaři i celému lidstvu pořádnou lekci tím, že znemožní komukoliv zemřít. V jasné alegorii na diktátora,

který rozpoutá válku, nacházejí Ullmann a Kien v odepření možnosti zabít cestu k lásce a porozumění mezi lidmi. Pro ně samé již bohužel zůstala tato touha nevyslyšena. Oba byli dne 16. října 1944 odesláni ještě s dalšími umělci terezínského ghetta transportem do Osvětimi a jen o několik dní později zavražděni v plynové komoře.

Obě opery mají mimořádně zajímavé nástrojové obsazení: uslyšíte harmonium, cembalo, altový saxofon nebo banjo. Originální německý text přebásnil pro ostravské provedení do češtiny Jaromír Nohavica, hudebního nastudování se ujal Jakub Klecker, režie Rocc. Projekt vznikl v koprodukcii *Musica non grata*, Národního divadla v Praze a Národního divadla moravskoslezského v Ostravě v rámci cyklu *Opery terezínských skladatelů*. Premiéry se uskuteční 16. a 18. února v Divadle Antonína Dvořáka v Ostravě, reprízy jsou plánovány v únoru, březnu, dubnu a květnu 2023. Ve Státní opeře v Praze bude představení hostovat v první polovině roku 2024.

www.musicanongrata.cz

Alexander Zemlinsky

Viktor Ullmann

MKW

Že nevíte, co je to za zkratku? MKW znamená Maximilian-Kolbe-Werk. Někteří členové TI, ti kteří přežili šoa a včas se na výzvu TI přihlásili, dostali nedávno k chanuka od této organizace pěkný dárek. A už nás není mnoho, kdo si před více lety užívali lázeňské nebo rekreační pobyty. Jak ráda vzpomínám na náš rekreační pobyt v září u Bodamského jezera! Cesta, pobyt, jídlo, vstupy do muzeí, vše pro nás zdarma, veškerou myslitelnou péči, zajímavý program a dopravu na výlety po širokém okolí zajišťovali místní dobrovolní spolupracovníci MKW, s nimiž jsme se rychle skamarádili. Podobně si své pobyty např. v Mariánských Lázních i jinde pochvalovali mnozí další účastníci z TI.

A tak bychom si měli o nich něco bližšího povědět. Je to organizace, která má své ústřední sídlo v krásném univerzitním městě Freiburgu na okraji Schwarzwaldu v Německu. Ale organizace není živá bytost, aby sama pracovala. Činnost a práci konají lidé. Několik málo zaměstnanců a většinou nadšení a zaujatí dobrovolníci.

Nejprve tedy, kdo to byl **Maximilian Kolbe**, jehož jméno organizace nese ve svém názvu. Maximilian Maria Kolbe, občanským jménem Rajmund Kolbe se narodil 8. ledna 1894 ve Zduňské Woli, která tehdy patřila k carskému Rusku, jeho rodiči byli Julius Kolbe a Marie, rozená Dabrowská. Otec byl Němec, matka Polka. V roce 1914 se Maximilianův otec Julius připojil k polským legiím Józefa Piłsudského v boji za nezávislost Polska, podrobeného a rozděleného mezi Prusko, Rusko a Rakousko, byl však Rusy zajat a oběšen jako zrádce.

Kolbe se již jako 13letý rozhodl vstoupit do řádu františkánů. Ilegálně překročili s bratrem hranici mezi Ruskem a Rakousko-Uherskem a vstoupili do františkánského juniorského semináře ve Lvově. Poté studoval v Krakově a na vysoké škole v Římě, kde přijal jména Maximilian Maria. Studoval filozofii, teologii, matematiku a fyziku. Doktorát filozofie získal na Papežské Gregoriánské univerzitě a doktorát teologie na Papežské univerzitě sv. Bonaventury. V roce 1918 byl vysvěcen na kněze. V roce 1919 se vrátil do nově nezávislého Polska, založil klášter v Niepokalanówu u Varšavy, a i jinak byl v rámci církve velice aktivní a výkonný. V letech 1930 až 1936 podnikl řadu misijních cest, mj. až do Japonska.

Během druhé světové války byl už 19. září 1939 poprvé zatčen (spolu se 40 spolubratry), ale tehdy jej ještě nacisté pustili. Po propuštění se postavil na odpor proti okupantům tím, že v klášteře poskytoval útočiště ohroženým osobám, včetně mnoha Židů, které ukryl před nacistickou perzekucí ve svém klášteře v Niepokalanówě. Navíc jako radioamatér vysílal zprávy odsuzující nacistické okupanty. Odmítl se podepsat do tzv. Deutsche Volksliste, což by mu za toto uznání svého německého původu dalo práva německých občanů. 17. února 1941 byl opět zatčen gestapem a uvězněn ve věznici Pawiak. 25. května byl pak převezen do Auschwitz I. jako vězeň č. 16670. V červenci 1941 zmizel vězeň z baráku, kde Kolbe přebýval, načež zástupce velitele tábora SS-Hauptsturmführer Karl Fritzsch, aby vězně odradil od pokusů o útěk, vybral z onoho baráku 10 mužů k trestu smrti v hladovém bunkru. (Muž, který zmizel, byl později nalezen utopený na latríně v táboře – nikdo neví, jak k tomu došlo.) Jeden z mužů vybraných k potrestání, Franciszek Gajowniczek, začal naříkat, že má doma rodinu, ženu a děti, a tak Kolbe výměnou za něj dobrovolně nabídl sám sebe. Během pobytu v cele smrti ostatním odsouzeným dodával odvalu, modlil se a zpíval, utěšoval je, že brzy budou v nebi. Po třech týdnech dehydratace a hladovění byl ještě naživu. Nakonec byl 14. srpna 1941 zavražděn fenolovou injekcí.

Za svůj skutek byl v r. 1982 papežem Janem Pavlem II. za přítomnosti zachráněného Franciszka Gajowniczeka svatořečen coby mučedník. Sice to zcela neodpovídá katolickému požadavku na svatořečení, protože nebyl umučen za víru, ale papež Maximiliana

Maximilian-Kolbe-Werk

Kolbeho přesto prohlásil za svatého jakožto mučedníka z milosrdenství.

Nicméně, Kolbeho vztah k Židům je velice kontroverzní. Právem je obviňován z antisemitismu. Např. v roce 1926, v prvním čísle církevního měsíčníku, Kolbe napsal, že považuje svobodné zednáře „za organizovanou kliku fanatických Židů, kteří chtějí zničit církev“. Ve sloupku z roku 1924 citoval onen známý carský podvrh „Protokoly sionských mudrců“ jako „důležitý důkaz, že zakladatelé sionismu ve skutečnosti zamýšleli podrobení celého světa“. V kalendáři, který nakladatelství jeho organizace vydalo v milionovém nákladu v roce 1939, Kolbe napsal: „Zdá se, že ateistický komunismus zuří stále divoceji. Jeho původ lze snadno najít v té zločinecké mafii, která si říká svobodné zednářství, a ruka, která to všechno vede k jasnému cíli, je mezinárodní sionismus. Což by nemělo být chápáno tak, že mezi Židy nelze najít dobré lidi.“ I jindy v novinách publikoval články o sionistickém spiknutí působícím s cílem ovládnout svět. Ovšem svoji „válku s Židy“ vedl pouze v ideologické rovině. Naproti tomu však v klášteře zřídil útočiště, kde se v průběhu války skrývalo cca 2 000–3 000 utečenců včetně stovek Židů (pozn. autora: nevím, nakolik je to číslo reálné, jak se jich tam vůbec mohlo tolik vejít) – což by ho opravňovalo i k získání titulu Spravedlivého mezi národy. Zřejmě zde byl rozpor mezi (nejenom v Polsku) zakořeněnými protizidovskými předsudky a nenávisť, posilovanými také jeho silnou katolickou vírou na straně jedné a jeho obyčejným lidským cítěním s utlačovanými a ohroženými na straně druhé.

A nyní tedy k vlastní organizaci **Maximilian-Kolbe-Werk**: Právě onen skutek z milosrdenství, snaha pomoci druhým zřejmě inspirovala k volbě

názvu, i oni chtějí především pomáhat těm, kteří trpěli za války v ghettech a koncentračních táborech, často ztratili rodiče, rodiny. Ústředí ve Freiburgu, které organizuje veškerou činnost, má v pracovním týmu všehovšudy 5 stálých zaměstnanců. Přitom ještě před několika lety mělo MKW na starosti kolem 18 000 přeživších bývalých vězňů koncentračních táborů a ghatt v Německu a Německem kdysi obsazených zemích východní Evropy. Mezitím jich sice ubylo, ale nyní se navíc orientují na pomoc Ukrajincům postiženým současnou válkou. Vedoucím celého týmu je Dipl.Theol. Christoph Kulesa, který pracuje jako generální ředitel, jednatel, referent pro Polsko, řídí síť dobrovolníků, organizuje návštěvy nemocných, setkání a rekreační pobyty. Liliya Doroshchuk, M.A., je zástupkyní ředitele, má na starosti získávání grantů, webové stránky a sociální média, vzpomínkové a vzdělávací projekty. Dr. Danuta Teresa Konieczny je asistentkou ředitele, konzultantkou pro střední a východní Evropu, zajišťuje projekty pomoci, vzpomínkové a vzdělávací projekty, práci s pamětníky. Andrea Steinhartová se stará o kontakty s tiskem a veřejností, má na starosti fundraising. Siarhei Murauyeu vede účetnictví, stará se o finanční hospodaření.

Činnost MKW se dělí na 3 základní oblasti:

Pomoc: Kromě přímé humanitární (i potravinové) pomoci a finanční podpory organizuje Maximilian-Kolbe-Werk v domovských zemích přeživších vězňů koncentračních táborů a ghatt léčebné pobyty v doprovodu německých dobrovolníků. Zajišťuje jim také na základě smluv s místní pečovatelskou službou finanční podporu pro domácí péči. V polské Lodži MKW provozuje vlastní centrum sociální medicíny, kde kromě nabídky různých specializovaných lékařů poskytují po celém městě přeživším, kteří to potřebují, rozvoz jídla a zajišťují po celém Polsku distribuci zdravotnických pomůcek. A snaží se řešit i individuální prosby o nějakou pomoc.

Setkávání: MKW organizuje rekreaci a setkávání přeživších bývalých vězňů koncentračních táborů a ghatt

Christoph Kulesa

v průběhu celého roku v Německu a také návštěvy nemocných v zemích původu přeživších. Tyto projekty realizují dobrovolníci. Během svátků poskytuje Maximilian-Kolbe-Werk osamělým bývalým vězňům v Polsku, Bělorusku a na Ukrajině místa v lázeňských domech, aby o svátcích nebyli sami a mohli pobýt ve společnosti. Tyto projekty pomoci a setkávání byly realizovány na Ukrajině, v Bělorusku, Moldavsku, Rusku, Litvě, Lotyšsku, Estonsku a Kazachstánu, některé i v Maďarsku, v ČR a na Slovensku. Tak chce Maximilian-Kolbe-Werk zlepšit život přeživších vězňů koncentračních táborů a ghatt a tam, kde je třeba, kompenzovat nespokojivý stav dostupnosti lékařské a další péče státními i nestátními systémy v těchto zemích.

Připomínání: Od roku 2001 MKW organizuje besedy pamětníků v německých školách a dalších vzdělávacích institucích a také ve farnostech. Tímto způsobem každým rokem oslovuje několik tisíc školáků a mladých dospělých v celé zemi na přímých setkáních, nyní i pomocí zoomového spojení nebo z nahrávek. Od roku 2010 se v Osvětimi a v památnících koncentračních táborů v Německu každoročně konají mezinárodní setkání mladých novinářů z celé Evropy. Od roku 2013 se v památníku koncentračního tábora Osvětim koná každoroční vzdělávací seminář pro učitele a praktikanty z Německa a dalších evropských zemí „Osvětim ve vyučování“. Kromě toho Maximilian-Kolbe-Werk pořádá ve spolupráci s dalšími aktéry obdobného zaměření vzdělávací

zájezdy, studijní cesty a další projekty. Popsat celý jejich program by vydalo na knížku, ne na článek v časopisu. Ale podrobnosti lze najít na internetu – a stojí to za čtení.

I tak už je zřejmé, že jde o řadu práce. Když se jen na některé realizace podíváme blíže, nezbude než žasnout. Např. se již více let zúčastňuji programu Připomínání. Několikrát jsem byla buď sama nebo ještě s Věrou Weberovou koncem školního roku na různých místech Německa na týden ve školách. A v listopadu bývala velká týdenní akce ve Freiburgu, jíž se zúčastnilo 4–6 pamětníků z různých zemí. Dostali jsme na sobotu letenky do Frankfurtu, tam nás každého čekali u příslušného spoje, které byly načasovány tak, aby bylo možno všechny najednou usadit do mikrobuse a odvézt do hotelu ve Freiburgu (pěkný kus cesty!), kde každý měl svůj pokoj se vším pohodlím v historickém centru města. Večer společná večeře v hotelu, neděle na odpočinek a na organizační setkání (s občerstvením), každý obdržel týdenní program a kapesné – a v pondělí ráno do práce. O každého pamětníka se staral střídavě některý z dobrovolníků/dobrovolnic, vyzvedl nás, odvezl do nějaké školy ve Freiburgu nebo blízkém okolí, po 1–2 besedách zajistil oběd a odvezl zpět. Pak bylo volno – ale často s nabídkou zajímavého programu vedeného dobrovolníkem, kterému nešlo odolat, ať už ve Freiburgu (komentovaná prohlídka města starého 1000 let) či v okolí (jako třeba nezapomenutelná návštěva muzea schwarzwaldských kukačkových hodin u Titisee, nebo francouzský Colmar). Večeře buď v hotelu, nebo některý z dobrovolníků pozval všechny k sobě domů, skvělá přátelská atmosféra! Ve středu večer měl některý z pamětníků ještě přednášku na univerzitě pro studenty (nepovinnou!). Přesto byl největší sál (pro cca 500 posluchačů) vždycky plný tak, že mnozí seděli na stupních nebo vzadu stáli. V pátek večer pak nastalo dost těžké loučení s lidmi, s nimiž jsme se stali skutečně dobrými přáteli. V sobotu už jen odvoz na letiště a odlet domů. Náročné – ale vždycky jsem se na ten týden těšila. Jenže tohle všechno musel někdo naplánovat a zorganizovat, oslovit školy, dohodnout se

s dobrovolníky (většinou senioři nebo studenti), zajistit dopravu, aby každý a vše bylo ve správný čas na správném místě – jen při představě celé logistiky se mi až zatočí hlava. Bohužel v r. 2020 covid a stoupající věk i ubývající počet pamětníků, z nichž já byla nejmladší, tomu udělal konec. Teď už si

jen s přátelskými dobrovolníky posíláme občas maily a MKW školám a organizacím zprostředkovává se mnou besedy přes zoom.

Takže, pokud si chcete přečíst víc, než se vešlo do našeho časopisu, podívejte se na domovskou stránku MKW, tam už vás nasměrují na jednotlivé

podrobnosti: <https://www.maximilian-kolbe-werk.de>

A informace o Maximilianovi Kolbe jsou zase na stránkách: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/maximilian-kolbe> https://en.wikipedia.org/wiki/Maximilian_Kolbe

Michaela Vidláková

Pátý ročník festivalu Věčná naděje skončil, ať žije šestý!

Irma Mrázková

V termínu 15. února až 3. dubna 2022 se uskutečnila hlavní část 5. ročníku festivalu Věčná naděje. Během několika večerů si mohli posluchači vyslechnout skladby nejen terezínských autorů od takových umělců, jako jsou Talichovo kvarteto, Josef Špaček a Miroslav Sekera, Ladislav Horák, ansámbl Hudba Hradní stráže a Policie ČR pod vedením plk. Václava Blahunka, mladých uskupení Krása Quartet či Komorní orchestr Pražské konzervatoře, či slovenský soubor Pressburger Klezmer Band. To vše v překrásných prostorách Španělské synagogy, kostela sv. Vavřince či U Salvátora, Kláštera sv. Anežky České či JazzDocku.

Organizátoři se rozhodli, a to i do budoucna, pro podzimní, ne tak obsáhlou část, která dá prostor mladým umělcům a pozve na jedno z představení i rodiny s dětmi. Dne 11. listopadu se tak uskutečnilo vystoupení dvou mladých, nesmírně talentovaných umělců, houslisty Daniela Matejči a klavíristy Jana Schulmeistera v prostorách Atria na Žižkově. Tito, i přes svůj nízký věk, posbírali již nespočet ocenění u nás

i v zahraničí, krom jiného vítězství v soutěžích Concertino Praga, Virtuosos V4 či v milánské klavírní soutěži.

A dne 28. listopadu pak Dismanův rozhlasový dětský soubor uskutečnil v divadle Minor představení „... a bolelo nebe“, koláž ze života dětí internovaných v ghettu Terezín. (*Více o představení na str. 26 – pozn. redakce.*)

Celý festivalový tým již finišuje přípravu dalšího, již 6. ročníku festivalu, ten proběhne opět na různých místech Prahy (kostel sv. Šimona a Judy či sv. Vavřince, Winternitzova vila, Zrcadlová kaple Klementina či kulturní sál Vzlet) v termínu 23. února – 30. března 2023. Hlavním lákadlem bude zahajovací koncert, během něhož Český filharmonický sbor Brno se sbormistrem Petrem Fialou, pod taktovkou Tomáše Braunera a se sólisty Janou Siberou, Janou Sýkorovou, Tomášem Černým a Jozefem Benci představí Verdiho Requiem v provedení, v jakém byl 16x uskutečněn československým hudebním skladatelem, pianistou a dirigentem židovského původu Rafaelem Schächterem v ghettu Terezín.

Následovat pak bude přednáška prof. Lubomíra Spurného spolu s muzikoložkou Evou Hazdrovou-Kopeckou na téma Hudba v ghettu Terezín, hudební doprovod zajistí mladé uskupení Krása Quartet. O týden později, dne 8. března, se uskuteční klavírní recitál Ivo Kahánka v překrásných prostorách Zrcadlové kaple Klementina. Tento večer bude koncipován jako benefiční, z dobrovolného vstupného pak nadační fond Věčná naděje spolu se Stadler Trier Foundation zorganizují koncerty pro nemocné či seniory.

21. března se přesuneme do kulturního centra Vzlet, kde držitelé Ceny Anděl, uskupení Terne Čhave, jedinečný fenomén na české i evropské hudební scéně, představí nejen hudbu založenou na klasickém romském folklóru.

O závěrečný koncert se pak postará prestižní ansámbl Trio Bohémo, který zahraje skladby G. Enescu, G. Kleina či D. Šostakoviče, a to v rámci Svatoavřinecké koncertní sezóny.

Vstupenky včetně abonentních karet jsou již v prodeji, veškeré informace naleznete na stránkách: www.vecnanadeje.org

Daniel Matejčo

... a bolelo nebe

23. 2. 2023

Giuseppe Verdi: Requiem

Zahajovací koncert „Terezín 1943“
Český filharmonický sbor Brno
pod vedením sbormistra Petra Fialy
a dirigenta Tomáše Braunera
Helena Fialová (klavír), Jana Sibera
(soprán), Jana Sýkorová (alt), Tomáš
Černý (tenor), Jozef Benci (bas)
Kostel sv. Šimona a Judy

1. 3. 2023

**Přednáška Hudba v terezínském
ghettu & koncert Krása Quartet**

Prof. PhDr. Lubomír Spurný, Ph.D.
a Eva Hazdrová-Kopecká
Winternitzova vila

8. 3. 2023

Ivo Kahánek (klavír)

Benefiční koncert na podporu hudby
v domovech pro seniory
Zrcadlová kaple Klementina

9. 3. 2023

Defiant Requiem

Dokumentární film nominovaný
na Emmy Awards
Bio Oko

21. 3. 2023

Terne Čhave

Romská hudba v době nesvobody
Vzlet

30. 3. 2023

Trio Bohémo

Kostel sv. Vavřince

www.vecnanadeje.org

Vstupenky zakoupíte
v prodejní síti GoOut.net

Hudební festival
nejen terezínských skladatelů

Věčná naděje '23

1943–2023

Nová naděje v nelehkých dobách

Vyhnaní ze života

Dokumentární próza popisuje tragický osud autorovy židovské rodiny v době šoa. Vladimír Kolár ji sepsal na základě dokumentů, které měl nejen v osobním vlastnictví, ale které získal rozsáhlým studiem různých matrik, svědectvím přeživších a studiem záznamů v kronikách různých židovských obcí. Avšak nejen to, musel jistě studovat i literaturu popisující život v Terezíně, v Osvětimi a v dalších koncentračních táborech.

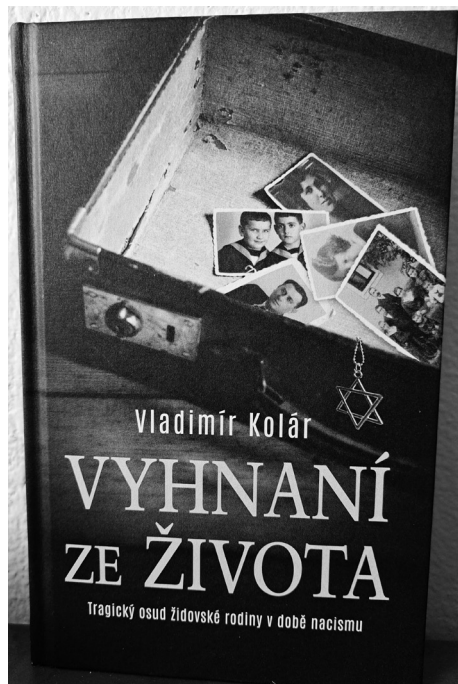
Obvykle známe memoárovou literaturu přeživších psanou především v *ich formě*, jaká je konec konců nejpřirozenější. Tentokrát však jde o prozaické vyličení osudů mnoha jedinců jedné široké rodiny.

Zajímavé také na tom je, že autor je narozený po válce a tudíž jde o člověka tzv. druhé generace.

Kniha vyšla v roce 2022 v nakladatelství Euromedia Group, a.s., v edici Brána.

Rozhodně ji doporučuji k přečtení. Plně zapadá do memoárové literatury, které je stále zapotřebí.

Michal Stránský

Znovuotevření raslavické synagogy

Věra Semerádová a Eva Benešová

Na východním Slovensku, v Raslavici, promítly žákům 28. 3. 2022 učitelky Vráblová a Raceková v místní ZŠ, vedené ředitelem J. Muránským, film Nenastoupili. Po zhlédnutí filmu se děti přes zoom spojily s autorkou filmu, naší členkou Evou Benešovou, zahrnuly ji množstvím otázek a líčením svých dojmů a prožitků. Pod vlivem tohoto zážitku jí pak napsaly dopisy a namalovaly obrázky. A od té doby pokračuje krásné přátelství a spolupráce, která již zdaleka přesáhla hranice školy. Zatím poslední akcí společně sdílenou, bylo znovuotevření raslavické synagogy pro širokou veřejnost, která byla spojená s koncertem židovské hudby, promítáním filmu a výstavou, dokumentující opravu synagogy a práci školních dětí na obnovení starého židovského hřbitova.

Poděkování?

Mordechai Livni (98 let) – Kiriat Tivon, Izrael

Jsou fakta, která je nutno příslušníkům pozdějších generací neustále opakovat, aby je začlenili do svého vidění světa.

Moje matka Hana Liebenová, rozená Gruenbaumová, byla během první světové války dobrovolnou zdravotní sestrou v německé vojenské nemocnici a starala se o zraněné německé vojáky.

Jako „poděkování“ za to byla v roce 1944 zavražděna v Osvětimi.

Můj otec prof. Dr. Eugen Lieben vyučoval generace středoškoláků na německé škole, samozřejmě v německém vyučovacím jazyku.

Jako „poděkování“ byl i on v roce 1944 zavražděn v Osvětimi. Také jeden jeho syn – Rudolf – zahynul v koncentračním táboře.

Starší bratr mého otce MUDr. Salomon Lieben vedl během 1. světové války polní nemocnici a léčil zde rakouské a německé raněné.

Jako „poděkování“ byl v roce 1942 zavražděn v nacistickém vražedném středisku poblíž Salcburku. I jeho manželka a tři děti byly zavražděny v koncentračních táborech.

Mladší bratr mého otce byl zraněn v bojích první světové války po boku rakouských a německých vojáků u Isonza v Itálii a byl měsíce v nemocnici.

Jako „poděkování“ za statečnost v boji byl v roce 1944 zavražděn v Osvětimi. Jeho manželka a dva synové byli také povražděni v koncentračních táborech.

Tomu se říká vděčnost!

Předsednictvo Terezínské iniciativy vás zve do Pinkasovy synagogy v Praze na tradiční vzpomínku na vyvraždění rodinného tábora v Osvětimi-Březince.

Přijďte ve středu 8. března 2023 v 10.00 hodin.

Památník Terežín vyhláší na rok 2023 XXIX. ročník literární a XXVII. ročník výtvarné soutěže Memoriálu Hany Greenfieldové se společným tématem

SVĚT CHCE BÝT KLAMÁN?

Nacisté se snažili již v průběhu druhé světové války zahlazovat stopy svých zločinů. Využili i Terežín, který byl lživě představován jako město, kde si mohou Židé v klidu žít. Bohužel dodnes tomuto dojmu podléhají ti, kteří věří popíračům holocaustu, již tvrdí, že žádné vyhlazování Židů neprobíhalo a že je to účelový výmysl vítězů nad Německem. Proč tito lidé nevěří dokázaným skutečnostem o holocaustu? Proč jsou někteří lidé přesvědčeni o existenci celosvětového židovského či jiného spiknutí? Proč někteří lidé popírají vážnost pandemie Covidu 19? Proč jsou někteří lidé přesvědčeni o tom, že výsledky posledních prezidentských voleb v USA byly zfalšovány? Že ruská armáda na Ukrajině neprovádí válečné zločiny? A že právě jejich kandidát na budoucího prezidenta ČR je nejvhodnější? Co všechno může hrát roli ve vytváření lidských úsudků? Zejména v případě popírání holocaustu?

Zamyslete se nad výše uvedenými otázkami a své názory promítněte do soutěžní práce. Můžete si samozřejmě položit i otázky vlastní, které se také s vyhlášeným tématem úzce pojí. Při zpracování Vám ponecháváme možnost volby jakékoliv formy.

Podmínky a průběh literární soutěže:

Literární práce musí být předány/odeslány elektronicky na jednu z níže uvedených e-mailových adres do **11. dubna 2023**. Každý účastník zasílá maximálně jednu literární práci.

Podmínky a průběh výtvarné soutěže:

Elektronické kopie/náhledy/fotografie výtvarných prací (ve kvalitním rozlišení) musí být předány/odeslány elektronicky na jednu z níže uvedených e-mailových adres do **11. dubna 2023**. Každý účastník zasílá maximálně jednu výtvarnou práci. Autoři nejkvalitnějších výtvarných prací budou na základě rozhodnutí odborné komise následně požádáni o zaslání originálů svých prací do finálového rozhodovacího kola.

Obecné podmínky soutěží:

Soutěže se může účastnit pouze mládež vzdělávající se v České republice. U každé práce musí být čitelně uveden **název díla, jméno autora (autorů) a jeho (jejich) věk, kategorie, datum narození, adresa bydliště, e-mailová adresa autora** (případně kontakt na rodiče), **adresa navštěvované školy, ročník (třída) a jméno vedoucího pedagoga**. Tyto osobní údaje budou uchovány v souladu s oprávněným zájmem správce pro administrativní účely. Počet zasílaných děl z jedné organizace/školy není omezen. Památník Terežín si vyhrazuje právo využít obdržené práce pro nekomerční výstavy, charitativní akce, reprodukce v tisku apod. Obdržené práce se nevracejí. Slavnostní vyhlášení výsledků soutěže proběhne **8. června 2023 v Terežíně**. Výherci získají řadu věcných cen i peněžní odměny. Tvůrci oceněných prací i školy, které navštěvují, budou samozřejmě v dostatečném předstihu o výsledku soutěží informováni.

Věkové kategorie výtvarné soutěže:

- I.: žáci 1. – 5. ročníků ZŠ
- II.: žáci 6. – 9. ročníků ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií
- III.: studenti SŠ, SOU a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií

Věkové kategorie literární soutěže:

- I.: žáci 6. – 9. ročníku ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií
- II.: studenti SŠ, SOU a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií

Kontaktní adresa:

Památník Terežín, Principova alej 304, 411 55 Terežín, tel.: 416 724 576
e-mail: straka@pamatnik-terezin.cz, kana@pamatnik-terezin.cz

Vzdělávací oddělení – Mgr. Pavel Straka, Mgr. Jan Kaňa

Studentské literární a výtvarné práce oceněné v soutěži Památníku Terezín na téma: Malovat a přežít

Malovat a přežít

Peter Pješčák, 17 let, Střední průmyslová škola stavební a Obchodní akademie, Kadaň (2. kategorie, 5. místo)

Zdůvodnění hodnotící poroty: Úvaha dobře propojující situaci světové války s aktuálním děním na Ukrajině.

Téma malovat a přežít je těžké pochopit dospělému vyvrážděnému jedinci, natož šestnáctiletému pubescentovi. Jakýkoli slohový útvar se lehčeji píše ve chvíli, když máš alespoň část prožitků ve své krvi. Mohu se tedy jen zamýšlet a pokusit vcítit do dění té doby a osudů lidí, kteří tyto neblahé epizody prožili.

Holocaust, koncentrák, ghetto, Terezín jsou slova, která již nikdy nebudou zařazena mezi ta, jichž se bude používat v krásných slozích. Budou to ta, z nichž půjde respekt, a vždy se při nich vztyčí pomyslný ukazovák jako symbol zpozornění. Budou to ta, při nichž se nahnou slzy do očí, a v krku bude tlačit suchý knedlík.

Ve světle současných událostí, jež se dějí, a podotýkám, opravdu dějí, je o to více nutné se nad nimi zamyslet a připomenout si činy temné doby. Všichni vnímáme válku v Evropě. Někteří emotivněji, jiní spíše konzumně, ale nikoho z nás nenechává bez negativních pocitů. Prezident Ukrajiny řekl, citují: „Historie roku 1941 se opakuje po rovných 70 letech.“ Ptám se tedy, nám to všechno, co se stalo, nestačilo? Zahrávat si s osudy lidí je přece neetické. Sleduji televizi, poslouchám rádio a nemohu si nevšimnout informace o kolonách maminek s kočárky, prchajícími do bezpečné krajiny. Zoufalství lidí, jež lezou vyčerpaní přes žiletkový plot, bez plánované budoucnosti, pouze za vidinou klidu a míru. Lidé, kteří pobrali jen nutné svršky, pár drobných a to milé zvířátko, psa či kočku a jdou třicet kilometrů směrem k hranicím, aniž by věděli, co bude za hodinu. Či otce, jenž vychovává dvě malé děti

a díky mobilizační povinnosti je donucen tyto svěřit cizí ženě s prosbou, aby je odvedla za hranice.

Loučení, pláč, křik, emoce. Celá odehrávající se dramata mi s jistou nadsázkou připomínají události doby minulé – nacismu. Kdo má to právo s lidmi a jejich osudy takto zacházet? Jsme tady pouze na pomyslné dovolené. Krátký čas, který využíváme podle svého. Jeden je šťastný truhlář, druhý úspěšný architekt, milá zdravotní sestra, učitelka nebo spokojená uklízečka. Všichni tito lidé žijí spokojeně a směřují své kroky k cíli, prožít svůj život naplno. Dožít se vysokého věku a jako kmeti se ohlížet zpět, na to krásné, co po nás na cestě života zůstalo.

Ale tito lidé? Jejich fátum? Oni si ho nevybrali. Malovat, aby člověk přežil. Podmínit tuto mrzkou zábavu duše přežitím? Tak to je silné kafe. Světlo versus tma, naděje versus potěšení, obojí musí být vyvážené. Ale malovat a přežít? To tedy určitě ne! Malování je činností dobré mysli. Trápení lidí, jež žijí momentální chvílí, těšící se z teplého slunečního paprsku, mi do této rovnice nezapadají.

Večer často poslouchám rádio. Běží tam pořad příběhy dvacátého století s Mikulášem Kroupu a jinými. Vypráví se v nich lidovou formou osudy lidí, jež holocaust prožívali na vlastní kůži. Jsou to jedni z posledních, kteří mohou poskytnout svědectví bez deformace faktů, jak to vidíme dnes. Vnímali tuto nelehkou dobu velmi osobně. Dnes zastávají místo dědečků a babiček se svařetelou převislou kůží a hřejivým vlídným lidským hlasem plným rozvahy a moudrosti. Zvláště ní na jejich příbězích je, že málokdo

vypráví osudy tak, že by z nich byl cítit smutek či zoufalství. Jsou to zpravidla příběhy plné síly a lidské touhy přežít. Často sklouzávají do komických partií. Je to snad důkaz, jak si v této době hledají tu pomyslnou jiskřičku naděje, světlo v hluboké tmě? Mohlo tím být i to malování? Navštívil jsem pevnost Terezín. Při prohlídce pevnosti nám průvodce vyprávěl příběh, jak si malí vězni, chlapci, vyráběli panáčky z chleba – hračky. Zoufalství, které v dnešní marnotratné době nemá obdoby. Dnes jsou skoro všichni za sklem svých mobilů a ťukáme na něj jak o život, abychom se dostali k jakýmsi *lajkům* bez materie. Jak silně bude nutné ťukat, aby sklo prasklo a my se dostali do světa, v němž se otevrou oči i mysl. Hodnotami se pro nás opět stanou ti panáčci z chleba.

Meče se lidé nebojí. Bojí se zrůd. Pro zrůdnosti vykonané v době holocaustu neexistují slova omluvy. Proč tedy myslet zvláště na tento život a ten příští, když se člověk rodí z minulého. Smrt milovaného zvířete. Když zemře milované zvíře, zlobíme se na svět. Když se jde po moci přes mrtvolu, zlobíme se...

Kdo má tyto otěže v rukou, koho se zeptat: „Jaký je to pocit všechno ztratit?“

Téma malovat a přežít je citově i obsahově nevyčerpatelné. Už jen z potřeby připomínat si neustále tyto události. Skončím tedy mým oblíbeným citátem z filmu *Drákula*: „I po té nejtemnější noci znovu vyjde slunce. Protože pokud je srdce dost silné, duše se znovu zrodí, a každým dnem, život za životem, věk za věkem. Navždy.“

Umění zoufalství

Eliška Lvová, 14 let, Gymnázium a jazyková škola s právem státní zkoušky, Zlín (1. kategorie, 2. místo)

Zdůvodnění hodnotící poroty: Expresivní vyprávění bez záměru popsat prožité hrůzy s přílišnou dramaturgií.

„Prší,“ ozval se chlapecký hlas, kdesi nade mnou. „Hm?“ zaklonil jsem hlavu a spatřil svého přítele Marczina, jak mě chrání před deštěm svým vlastním kabátem, přičemž mi hledí, dá se říct, do duše. Oči mu nedočkavě jiskřily, takže u mě už nějakou dobu stál. „Jak dlouho tu jsi?“ zajímal jsem se. Oblékl si kabát a odsekl spíš netrpkavě a rozrušeně, než našťavaně: „Dost dlouho na to, aby mě to přestalo bavit a zmokl jsem.“

„Hm,“ zamyslel jsem se, mezitím co jsem stále seděl na svém místě u polorozpadlé cihlové zídky. V ruce jsem třímal papír s roztrhaným písmem, tvořícím jen několik poznámek o hvězdách, a s několika kresbami, které jsem bezmyšlenkovitě načmáral za těch pár hodin, co jsem tady proseděl. Neřekl bych o sobě, že jsem zrovna umělec, ale krize, deprese a touha dát světu jakési znamení našich životních podmínek mě donutila začít kreslit aspoň nějaká jednoduchá dílka.

Občas jsem zde ale potkával osobu, možná o pár let starší než já, co kreslila neustále. Ať už to bylo cokoli: domy, ptáky, lidí, ale i obrázky pro děti. Jenže díla tohoto člověka netvořily jen, dalo by se říct, barevné dětské obrázky, nýbrž i temné kresby umírajících, raněných či mrtvých lidí. Nic mu neuniklo, zaznamenal všechno.

Tento pozoruhodný člověk si nechával říkat Jindra, nikdy nám neprozradil, jestli je to myšleno jako Jindřich nebo Jindřiška, ba sám prohlašoval, že neví. Nikdo ho za to neodsuzoval, byl to prostě náš Jindra.

Byl poněkud urostlé postavy, s úzkýma zelenýma očima a několika malými pihami na tvářích. Havraní vlasy měl obvykle v nepravidelném rozčuchu, občas mu zakrývaly i část obličeje, což částečně zhoršovalo jeho zrak, který už tak nebyl nejlepší, vzhledem k tomu, kolik měl dioptrií. Jeho ruce, rukávy, ale i tváře byly po většinu času umazané od grafitu z ustavičného kreslení a čmáráni

po všem, po čem se jen dalo. Na rozdíl od většiny lidí tady, hvězda na klopě jeho kabátu byla z části růžová. K tomu, proč to tak je, se nikdy nezmínil a kdykoliv se ho na to někdo zeptal, plynule obrátil konverzaci na jiné téma.

Co je ovšem hlavní, to byly jeho kresby. Byl schopen vykreslit tolik detailů za tak krátkou dobu a zahrnout do toho všeho tolik myšlenkových pochodů, že by se jeden zbláznil. Avšak i na něj, jako na kohokoliv jiného, dolehl tlak studených zdí terezinských. Změna v jeho povaze se promítala i do jeho kreseb. Pochmurné podněty byly čím dál častější, dílka ztrácela barvy a s každým dnem vypadala více spíš jako zoufalá volání o pomoc než způsob, jakým zahnat krutou skutečnost a zbavit se těch nejčernějších myšlenek.

Třeba zrovna včera, když na káře vynášeli mrtvolu paní Bednářové, rychle načrtnul tento výjev a poněkud dlouho a křečovitě držel kus papíru v ruce, než se mu obličej zkroutil do znechucené grimasy a poněkud spěšně schoval papír do kapsy. Později jsem se ho odhodlal zeptat, co ta náhlá změna nálady znamenala, jeho odpověď však byla srovnání brýlí tak, aby mu nepadaly, posunutí vlasů pryč z čela a zamumlání pár slov, něco jako: „Je to těžké.“

Jakmile mi byl papír po pár dnech vydán (no, vydán, Marczin ho ve skutečnosti ukradl umělci z kapsy, jelikož jsem o tomhle mluvil neustále a dětskou duši už to zřejmě unavovalo), to, co jsem viděl, mě překvapilo. Na zaprášeném umouněném kusu papíru byl výjev krajně znepokojivý na pohled. Proporce neseděly. Končetiny všech postav byly pokrouceny do nepřírozených úhlů. Jejich obličej směřovaly mým směrem, prodloužené, ústa dokořán, zornice zatažené v bolestné grimase. Z mrtvého těla na káře vyrůstaly tisíce malých květů. Čím víc jsem si kresbu prohlížel, tím víc mě v nitru svírala jakási úzkost, něco mi říkalo, že si se mnou jen zahrává představitivost, avšak cítil jsem se jako by se

tohle skutečně stalo. Všechny ty květy a pokroucená lidská těla se mi promítaly v mysli stejně skutečně jako ona opravdová scéna, co se ne tak nedávno udála.

Takovou moc jeho umění mělo. Možná právě proto jsem se poslední dobou také snažil v tomto oboru uplatnit. Chodil jsem za Jindrou každý týden, abych se přiučil novým znalostem a technikám. Ovšem zdejší atmosféra umělce šířila víc, než jsem předpokládal. Barevných veselých kreseb ubývalo, mezitím co černobílých a pochmurných bylo více a více. Proto mi jednoho dne, když jsme spolu kreslili, řekl něco, z čeho mi přeběhl mráz po zádech.

Seděli jsme u stejné polorozpadlé zídky jako já zrovna teď, když najednou položil tužku, sundal si brýle a zahleděl

Štěpán Pavelka, 10 let, ZŠ Masarykova, Nezamyslice u Prostějova (1. kategorie, 1. místo)

se na nebe. „Hele, Izaaku?“ promluvil, aniž by odvrátil zrak z nebes. „Jo?“ zvedl jsem hlavu od papíru. Dlouho nic neříkal. „Jindra?“ pokusil jsem se připomenout. Podle všeho vnímal, jen se snažil najít slova. Čekal jsem tedy, než si promyslí, co vlastně říct. Čekal jsem dlouho.

Nakonec však spustil, potichu a pomalu: „Víš, původně jsem kreslil jen tak, abych zabavil sám sebe a ostatní. Ale už tu trčím dlouho, až moc dlouho na to, abych si uvědomil, proč to vlastně dělám. Každý člověk tady má svůj příběh a zažívá si své vlastní utrpení, které nikdo nevidí. Nikdo o tomhle neví. Proto bych se měl snažit vše zaznamenat, pro budoucnost, aspoň jako důkaz toho, co se tady dělo. Jenže cítím, jak se už i tento můj základní talent vytrácí kvůli tomu, jaký vliv na mě tohle místo má. Už několik nocí jsem nespal, přemýšlel jsem nad tím, co by stalo, kdybych, byť jen na chvíli, oči zamhouřil. Kdo bude mrtvý, když se probudím? Budu to já? Budeš to ty? Marczin? Kdo, Izaaku, kdo to bude? Cítím, jak se ze mě vytrácí

síla, celé tělo mě bolí, z hlavy nedokážu dostat divné pocity a úvahy o smrti. Už jsem se asi zbláznil, ale někdy si říkám, jestli by nebylo lehčí, kdybych ukončil svůj život vlastní rukou, než bych se třásl, kdy to za mě udělají náckové. „Už cítím, že to déle nezvládnou,“ vychrtil na mě kamarád chvějícím se hlasem a donutil se dát si na chvíli od mluvení přestávku, aby se mentálně nerozsypal.

Než jsem však mohl nějak reagovat, pokračoval dál: „Izaaku, pokud bych tady umřel, ať by to bylo jakkoliv, prosím, neber to jako svou vinu, netruchli příliš, nestálo by to za to. Přece jen, takových lidí jako jsem já v životě potkáš ještě mraky. Jen bych tě chtěl požádat o jednu věc, takovou drobnost, co by mi udělala radost. Pokud bych umřel, prosím, moc tě prosím, nepřestávej kreslit. Klidně jen minimálně, ale aspoň něco, protože zrovna v tomhle období svět lidí jako ty potřebuje nejvíc.“ Již mluvil docela klidně, delší dobu se už na mě nedíval, hleděl do papíru.

Pak se pousmál a opět otočil hlavu svým směrem. „Jak to ty děláš, že

se dokážeš tvářit pořád stejně, to nechápu,“ uchechtl se s jistou dávkou bolesti v hlase. Věděl jsem o tom, ale nemohl jsem za to. Nikdy jsem neměl nějakou potřebu při prožívání emocí měnit výraz a občas jsem na to i doplácel. Avšak jakkoliv jsem momentálně vypadal, uvnitř mě svíral zvláštní pocit. Jakási směsice strachu, smutku a bolesti, která mě zevnitř užírala každou vteřinou. Nebyl jsem schopný nic říct. Nic mu rozmluvit. Nijak zasáhnout. A než jsem se konečně odhodlal, Jindra se zvedl a pomalým krokem odešel.

„No, tak pojď už,“ vytrhnul mě z hloubání znova chlapecký hlas. Marczinovi zřejmě docházela trpělivost kvůli tomu, jak často posledních pár dní hloubám bez výsledku. V ruce jsem pořád držel ten stejný papír jako před tím. Pár poznámek o hvězdách a několik kreseb. Konečně jsem se zvedl a přinutil se na chlapce pousmát. „Co kdybychom šli za Jindrou?“ navrhnul jsem.

Určitě by byl rád, že dál kreslím...

Maximilián Čerych, 8 let, ZŠ a MŠ Chrášťany (1. kategorie, 2. místo)

Malovat a (pře)žít

Zuzana Krejčí, 17 let, *Gymnázium Vysoké Mýto (2. kategorie, 3. místo)*

Zdůvodnění hodnotící poroty: Vyprávění. Porota oceňuje kvalitu popisu pocitů z tvorby i práci s detaily.

Nemohla si pomoci. Každý tah v ní vzbuzoval napětí a hřejivou radost. Každá čára, která špinila zářivě bílý papír, jí způsobila mravenčivě jiskření v prstech, které putovalo až ke středu samotné dlaně a následně se rozuteklo po celém těle. Každé pravidelné kolečko, každá tečka, každý oblouk a každý pohyb hrotem tužky. Tam to však nekončilo. Dalším (a mnohem důležitějším krokem) byly barvy. Ty měla ze všeho nejraději. Viděla v nich cosi jedinečného. Nejenže díky nim obraz ožil, ale především dokázaly udržet euforický pocit i při pouhém pohledu na malinké částčky akvarelu. To přece jen šedivé šmouhy nezvládaly.

Když malovala, naprosto zapomínala na okolní svět. Její mysl se stávala lehčí a ona měla pocit, že téměř létá. A ačkoli věděla, že její obrazy nejsou bezchybné – stačilo, aby se na ně důkladněji zaměřila, a už si všimla i těch nejmenších odchylek – neodrazovalo ji to. Jejím cílem nikdy nebylo stát se bezkonkurenčním umělcem, jako byl podle ní její dědeček David – charismatický, vysoký muž s přísným vzhledem, ale nezvykle zženštilým citem pro umění. Tyto vlastnosti se staly hlavním důvodem pozornosti jeho okolí, takže bylo téměř nemožné přehlédnout neutuchající zájem žen, které ho pronásledovaly, kam jen se pohnul. Přišlo jí však, že dědeček tuto pozornost nevnímá – nebo ji vnímat ani nechce. Myslela si, že je ten nejnatvrdejší člověk pod sluncem, ale nikdy svou domněnku nevykla nahlas, přestože věděla, že by se dočkala souhlasu. Tuto jistotu získávala od své babičky, kterou slýchávala říkat, že musel být v minulém životě rybář, protože naprosto bezděčně přitahoval kořist. Navzdory jeho zdánlivě výhodě a tomu, že jeho manželka zemřela v brzkém věku, zůstal sám.

Díky němu věděla, že dopouštět se chyb při malování není špatné, protože (jak sám vždy říkal) nás každá z nich dovede k výsledku, o kterém

jsme sami pochybovali. Jakákoli nehoda nás může nasměrovat k naprosto neočekávanému konci. Mnohdy zrovna nedokonalosti dělají z každého díla něco jedinečného a unikátního.

Přestože pro ni byl skutečnou inspirací, opravdová chuť kreslit se v ní zrodila až během příjezdu do Terezína. Hned první den, kdy se objevila před masivním komplexem, věděla, že je něco špatně. Cítila to v kostech, a dokonce i úzkostné sevření žaludku z nejistoty ji utvrdilo v jejím názoru. Vše se jí zdálo mlhavé a hlava se jí točila z každého výkřiku německých dozorců. Nemohla se hýbat, a tak tam stála obklopená slunečními paprsky, které jí hladily studené tváře. Tuto zdánlivě klidnou atmosféru, kterou přinášelo počasí, si vykládala jako výsměch. Vždyť se její pocity z celé té šarády ani za mák nepodobaly teplému jarnímu dni!

Když procházela úzkou chodbou s nápadně vysokým stropem a krupičnatě hnědou stěnou, která v ní vyvolala dojem, že se ocitla na dně studny, se cítila jako malý ptáček uvězněný ve zlaté klícce. Chtěla vyletět, získat křídla, ale nebylo by jí to pranic platné, když byl klíč ztracen a jiný do zámku nepasoval. Pohltil ji smutek a každý krok, který dopadl na území tábora, jí mrazivě spálil záda podél páteře a usadil se na krku těsně pod linií vlasů. Nemohla si nevšimnout všech pronikavých pohledů, které jí pichlavě pronásledovaly kamkoli, kam jen se pohnula. Toužila nadobro uniknout pryč od všech očí. Využila hned první příležitosti vzít do ruky tuš a kreslit. Nejdříve zachytila náměty, které okolo sebe zpozorovala. Matky, otce a děti, jejich zavazadla i dozorce. Stalo se to pro ni nejen vzpomínkou, ale i svědectvím.

Obrázky se jí začínaly hromadit, ovšem čím více jich bylo, tím temněji se jí jevily. Toto místo ji od první chvíle nadobro změnilo. Kupříkladu se smrtí se předtím setkala jen párkrát. Když její babička zemřela, byla

ještě malé dítě a stejně jako malé dítě si změň začala všimát téměř okamžitě. Začalo to naprostými drobnostmi, které pro ni však byly zásadními. Místo pěti talířů se na stůl tehdy pokládaly jen čtyři a židle s polštářkem, na které její babička dříve sedávala, zela prázdnotou. Nebyla sama, které trvalo, než si na nový řád navykla. Obvykle se každému v ruce objevila nádoba navíc a každý z nich aspoň jednou bezmyšlenkovitě sáhl po rámu židle s dobrým úmyslem ji odsunout, aby babičce ulehčil práci. Nyní bylo vše jiné. Nejenže se se smrtí setkávala dennodenně, ale v mnohem větší míře, než si sama kdy představovala, že je možné. Mnohdy se jednalo o jednotlivce, jindy o rodiny a později i o celé domy vězňů. Přestože mizeli v tichosti, každý to vnímal. Nakonec se však lidé vytráceli nejen z tábora, ale i myslí.

Přes veškerou hrůzu, kterou prožívala, byla vždy hrdá na svou výbornou paměť a schopnost udržet v mysli i ty nejmenší detaily. Vzpomněla by si na vše od svého dětství až po současnost, ale uvědomila si, že zapomíná hlas své matky i vůni parfému svého otce. Zapomínala i na pocit, který v ní kvetl, když s nimi každý večer seděla u malého stolku v obývacím pokoji a mlčky vstřebávala společné okamžiky. Děsilo ji to, protože si uvědomovala, že zrovna vzpomínky na tyto chvíle ji udržovaly silnou a najednou o svou sílu přicházela. Každým dnem se jí oddalovala. Chtěla si ji udržet, a proto opět kreslila.

Za tu dobu, kterou v Terezíně strávila, vypožorovala několik pravidel, která musela dodržovat, aby se vyhnula zbytečným nepříjemnostem. Nejprve si myslela, že jich je mnoho, ale jakmile mezi nimi našla určité souvislosti a řád, bylo pro ni rázem snazší si všechny pamatovat. Pro ni se tím nejtěžším stalo schovávání vlastních kreseb. Ukrytí do vlhké hlíny byla nejbezpečnější volba, ale měla své mouchy – papír se mačkal, ►

vlhnul, a především se mokré bahno vsakovalo do zářivých barev. Mrzelo ji to, to ano, ale neměla žádné lepší možnosti.

Již uplynulo několik měsíců od důkladného uschovávání pokreslených stránek. Tyfus se však rozšířil rychleji, než se předpokládalo. Nyní věděla, že ho má i ona. Pociťovala

nepříjemnou slabost a nevolnost po celém těle. Před očima se jí míhaly osudy mnoha lidí, kteří pomalu a bolestivě bojovali s onou chorobou, takže tušila, jaká překvapení na ni v podobě její nemoci čekají. Neměla příliš času. Její nohy ji sotva držely, ale přesto se byla schopná doplazit k místu, kde poslední měsíce zahrabávala

všechny své obrazy. Ponořila dlaně hluboko do půdy a naposledy vytáhla své dlouho uschovávané listy, které si dlouze prohlédla a opět zahrabala do vytvořené díry. Ulehla přímo vedle nich. Tentokrát byla šedivou čarou špinící zářivý povrch plátna. A najednou si uvědomila, že se ona sama stala svým posledním dílem.

„... a bolelo nebe“ – festival Věčná naděje v divadle Minor

Organizační tým Festivalu Věčná naděje, jehož hlavními dušemi jsou dr. Martina Jankovská, manželka našeho zemřelého člena Jirky Poláka, a Ing. Irma Mrázková, zařadil do svého podzimního programu hru „... a bolelo nebe“.

Představení se konalo se 28. listopadu 2022, čtyři dny po 81. výročí prvního transportu do Terezína. O tomto pásmu ze života dětí v terezínských heimech, kterou v rámci večerního pořadu uspořádaného Paměti národa uvedl na jevišti známý Dismanův soubor, jsme již psali v našem časopise v r. 2019.

Tentokrát to byl opět Dismanův soubor, jen v nové režii a s poněkud obměněným scénářem J. Frankové. Pásmo se převážně skládá z autentických citací toho, co napsaly terezínské děti do svých časopisů a deníků a vychází z knižních dokumentů: *Je mojí vlastní hradba ghett* (R. Křížková, K. J. Kotouč, Z. Ornest), *Nemám žádné jméno* (D. Hilarová), *Děvčata z pokoje 28* (H. Brennerová), *Hned vedle bílá barva mráčeků* (básně H. Hachenburga), *Deník mého bratra* (deník Petra Ginze, Ch. Pressburgerová), *Deník* (V. Kohnová), *Sen* (E. Erbenová). Celou hru doprovází a podkresluje hudba J. Sejkory.

Kufry, ešusy, prostěradla, pár kousků oblečení – ten známý inventář evokující Terezín. Do úplného dojmu autentičnosti chybějí jen bílá čísla na kufrech a žluté hvězdy na šatech. Ale na scéně jsou děti, které jakoby zapomněly, že žijí v dnešní době, a velice přesvědčivě se převtělují v Petra

Ginze, v jeho sestru Evu, ve „Flašku“ – Aničku Flachovou, v mladičkému Hanuše a ostatní chlapce a děvčata terezínských domovů. Pohybují se zcela přirozeně, mluví, zpívají – je to zpěv nebo výrazové melodické skandování? I divák skoro zapomíná, že je v Praze v divadle a ne v L417.

Ano, byl to skutečně dobrý počín připomenout nevinné oběti tehdejšího běsnění a všem, kteří se na tomto večeru podíleli, patří zasloužený dík, právě tak, jako mladým hercům patřil nadšený potlesk plného sálu.

Michaela Vidláková

Výstava Židé v boji a odboji

V diskusi na sněmu TI zmínila Eva Benešová zajímavou výstavu *Židé v boji a odboji* (v reportáži ze sněmu se objevil nesprávný název *Lidé v odboji*, za což se redakce omlouvá).

Tato putovní výstava je o Židech, kteří se zúčastnili odboje a boje v armádách během 2. světové války, a zahrnuje nejen ty, kdo bojovali v emigraci, v západní i východní armádě, ale také interbrigadisty ve Španělsku, i ty, kdo se podíleli na odboji v internaci, v ilegalitě, v Pražském a Slovenském národním povstání. Autory jsou historici z AV ČR, PhDr. Zudová-Lešková, CSc., a PhDr. Jan Němeček, DrSc.

Zájemcům se výstava půjčuje zdarma, jde o lehké, závesné panely, které si vystavovatelé sami instalují a zase vrátí. Výstava je ve 2 trojjazyčných vyhotoveních (česky, anglicky a německy, plus ruská rešerše), jedno vyhotovení je pouze v češtině.

O putovní výstavu je značný zájem, obě vícejazyčná provedení jsou na rok 2023 již zamluvena: jedno má zapůjčeno FŽO a vystavuje je v opravených synagogách ČR, které slouží jako informační či kulturní střediska, druhé bude vystaveno v Muzeu Romů a Sinthů v Hodoníně. Koordinátorem výstavy je Hana Krchová, tel. 737 712 301.

Výstava Jany Dubové na Hagiboru

Text i foto: Michal Stránský

Dům sociální péče Hagibor nabídl Janě Dubové možnost uspořádat výstavu jejích nejnovějších prací. A dobře udělal, protože půvabná tvorba šestadevadesátileté umělkyně jistě potěší každého diváka. Vernisáž se konala v Hudební síni 15. listopadu minulého roku.

Intimní výstavu jejích kreseb, koláží a fotografií zahájil Václav Petr, který také na přání autorky výstavy zahrál na klavír. Vernisáže se mimo rodiny Jany Dubové, zúčastnilo několik jejích přátel, kamarádek a kamarádů a určitě všichni odcházeli s hezkým pocitem na duši.

Součástí výstavy je i dopis, který Jana psala svému tatínkovi a který vehnal slzy do očí leckterému návštěvníkovi. No, posuďte sami:

Ahoj, můj táto, tak je to už naposledy, co Ti píšu. Budu mít totiž svou poslední výstavu, kterou už velmi těžko dávám dohromady. Proč? No, protože jsem stará, unavená, chybí mi energie, jsem nejistá nejen proto, že se motám, ale zlobí mě moje paměť, zkrátka dohonilo mě mé stáří! Jsem však přesto pyšná, že bojuji a dokážu ještě dělat spoustu věcí, ale je to fuška...

Doufám, že mě i tentokrát pochválíš, jak jsem pilná a že se Ti budou mé obrázky líbit. Je to zase směs, jak obsahem, tak provedením, vzpomínky z minulosti i moje současnost. Možná méně legrace, tak mi to odpusť...

Svět se totálně zbláznil, tak o to víc je radostí pro mě má rodina! Vlastně rodina mého Martina, Tvého vnuka, jehož jsi neměl možnost poznat. Je mou největší oporou i se svou Danielou a jejich dětmi a vnoučaty. To víš, odešla mi už většina mých přátel a kamarádek a všichni mi chybí. Tak jsem dost často sama a to se musí člověk taky naučit být sám. No, určitě se nenudím, mám tady svou práci s obrázky, mám i svou domácnost, někdy sleduji televizi, abych věděla, co se zase ve světě děje a radši ji zas honem zhasnu, protože svět není vůbec hezký a jen málokdy mě něco potěší...

Taky hodně vzpomínám na maminku a na Tebe a na Frantu, kterého jsi jistě blíž poznal, když jste byli za války v jednom lágru. Vy mi stále chybíte. No, nebudu fňukat! Radši se zase dám do nějaké práce.

Tak pa, tatínku, třeba Ti ještě napíšu...

Když jsem odcházel a loučil se s Janou, projevil jsem nahlas přání: „Už se těším na Tvou další výstavu!“

Vzpomínka na Bohundu

Foto: Radim Nytl a Michal Stránský

Je pro mě obtížné mluvit o ní jako o paní Bohumile. Provázela mě totiž celým životem jako nejlepší kamarádka naší maminky, jako Bohunda. A nemůžu na ni vzpomínat, aniž bych se současně nezmínila i o mámě. Bohunda a Anka. Jejich přátelství začalo kdysi dávno, na Hagiboru, když jedna oslovila tu druhou: „Holčičko, chceš si se mnou hrát?“ Obě na to vzpomínaly, takhle jednoduše začalo jejich celoživotní přátelství. Trvalo víc než úctyhodných 80 let.

V paměti mám mnoho historek, o několik se s vámi podělím. Některé znám z vyprávění, jiné jsem zažila. Před válkou

Duben 2017 – Foto M. S.

už Anka musela nosit našitou hvězdu, Bohunda, jako míšenka, ještě ne. Šly spolu po Žižkově a jedna paní se na Bohundu rozkřičela: „To se nestydíš, kamarádit se s židovkou?“ Ta se pak přihnala domů a vyžadovala okamžitě také hvězdu, ihned, teď...

V té době, tak těžké, se velice sblížily a kromě her a prvních lásek, spolu prožívaly i strach rodičů, vnímaly citlivě vše tíživé kolem nich. Bránily se tím, že zatím zůstaly dětmi. Hrály si, cvičily...

Později se jejich osud rozdělil. Četla jsem Bohundin deník z té doby, každý den v něm dojemně vzpomíná na ty, kteří už do koncentráku odešli, často na Anku. Se strachem, obavami, láskou. Bohunda měla to štěstí, že byla „jen“

v Terezíně, neprošla dalšími koncentračními tábory. A štěstí největší, po válce měla rodinu. Rodiče i sestru.

Vystudovala školu fotografie a nějakou dobu se tím živila. Vdala se, měla rodinu. Dvě dcery, Evu a Míšu. Milovala nejen je, ale později i jejich děti a pravnoučata. Byla na ně velice pyšná, jak už tak babičky bývají.

Vzpomínám na rok 1989, kdy byla s Míšou (pro naše tehdejší úřady tajně) v Izraeli. Po příletu nám říkala, že u zdi nářků zasunula mezi kameny dle zvyku přání. Jaké? Panebože, prosím tě, ať už jdou u nás ty komunisti do p...e. Ne zcela korektně vyjádřené, zato bylo splněné. V listopadu se pak smála a říkala: „Jací studenti? To jsem zařídila já!“ A proč si byla tak jistá? No přece dárek k narozeninám! Ano, hádáte správně, narodila se totiž 17. listopadu.

Stejně jako ostatní přeživší se věnovala přednáškám pro děti, pracovala v předsednictvu Terezínské iniciativy a brala to za samozřejmou povinnost. Udělat vše pro to, aby se o šoa mluvilo, aby se nic podobného neopakovalo, aby další generace byla poučená a vzdělaná.

Bohunda se opravdu uměla radovat ze života. Byla velice sportovně zdatná, lyžovala, plavala, výborně cvičila. Skvělá kondice a smysl pro humor jí vydržely do pozdního věku. Do nedávné doby se setkávaly s ostatními kamarádkami, často u nás na zahradě, a že jsou u nás, bylo slyšet již zdaleka. Žádnou z nich nepřešel humor. Proto bylo tak smutné, že kdykoliv jsem ji viděla po mamčině smrti, mluvila jen o tom, jak jí už život nebaví a opravdu si přála odejít. To se jí povedlo, po jejích 95. narozeninách. Tak snad má klid. Jenom nám, co jsme ji měli rádi, chybí. Její elán, smysl pro humor. Ale pokud neměla sílu a chuť k životu, buďme i my smíření s jejím odchodem.

Za všechny, kteří ji měli rádi,

Alena Lehvcová

Říjen 2021 – Foto R. N.

**Terezínská
iniciativa**

Vydává Terezínská iniciativa, Jáchymova 3, Praha 1. Telefon: 222 310 681, 601 122 818, e-mail: terezinskainiciativa@gmail.cz.
Redakční rada: Tamara Pavlíčková, Michal Stránský, Michaela Vidláková

Bankovní účet: v CZK: 59433011/0100.

Číslo 113 vyšlo v lednu 2023.

MK ČR E 10779